

Ἐρευνα

Ἡ ΕΡΕΥΝΑ ΙΔΡΥΘΗ
Τῶ 1901 ΕΝ ΟΞΦΟΡ-
Δῆ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ.
ΑΦΟΡΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΕ-
ΞΗΓΗΣΙΝ ΤΩΝ ΝΟ-
ΜΩΝ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ

Κοινωνιολογία Ἀνθρωπισμὸς Μυχιολογικαὶ Ἐπιστῆμαι.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΥΨΩΣΙΝ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΧΑΡΑ-
ΚΤΗΡΟΣ ΕΝΤΕΥΘΕΝ
ΔΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩ-
ΝΙΚΗΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙ-
ΚΗΝ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΝ.

ΤΟΜ. Ε'. — ΤΕΥΧ. Α'.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ ΠΛΑΤΩΝ Ε. ΔΡΑΚΟΥΛΗΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1910.

ΤΟ 1909 ΩΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΠΡΟΟΔΟΥ.

ΑΘΗΝΑΙ, 1 Ἰανουαρίου 1910.

Τὸ λήξαν ἔτος θὰ διαμείνῃ ἐν τῇ νεοελληνικῇ ἱστορίᾳ εἰδικῶς ἀξιοσημείωτον διὰ τὸ ὅπως οὖν ἀπροσδοκῆτως προκύψαν φαινόμενον τοῦ συνασπισμοῦ ὀργανωμένων καὶ ἀνοργανῶτων ομάδων τοῦ λαοῦ πρὸς ἄμεσον ἐπιβολὴν τῆς λαϊκῆς γνώμης ἐπὶ τῆς πορείας τῆς Κυβερνήσεως. Τὸ φαινόμενον τοῦτο πρῶτην φορὰν σημειοῦται ἐν τῷ βίῳ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, καὶ δικαίως δυνάμεθα νὰ τὸ χαρακτηρίσωμεν ὡς τὸν πρῶτον σταθμὸν, ἢ τὸ πρῶτον βῆμα ἐπὶ τὰ πρόσω. Μέχρι πρό τινων μηνῶν, κυβέρνησις ἐν Ἑλλάδι, ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς τοῦ βασιλείου, οὐδὲν ἄλλο ἐσήμαινεν εἰμὴ ὄμιλον ἐπιτηδείων ἡμιανεπτυγμένων ἀνθρώπων, ἐντολοδόχων τῆς κεφαλαιοκρατίας, στηριζόντων τὴν ἰσχύν των ἐπὶ τῆς ἀμαθείας καὶ νάρκης τοῦ λαοῦ, ἐπὶ πλημμελοῦς ἐκλογικοῦ συστήματος, καὶ ἐπὶ εὐλογοφανῶν, ἀλλὰ τέλεον ἀβραδῶν ἐνεργειῶν περὶ ἐθνικῆς παρασκευῆς τοῦ Κράτους. Ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ οἱ χειριζόμενοι τὴν ἐξουσίαν ἀμιλλῶνται πρὸς ἀλλήλους πῶς ὀριστικώτερον νὰ διασπαθίσουν τὸν ἐθνικὸν πλοῦτον καὶ πῶς ἀπελπιστικώτερον νὰ ἐξαρθρόνωσι πάντα τροχὸν τῆς διοικήσεως τῆς χώρας, καθιστώντες ἀφ' ἑνὸς τὴν ἀφύπνισιν τῶν ἐργατικῶν τάξεων ὅσον τὸ δυνατόν δυσκολωτέραν, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀρπάγων καὶ παρασίτων ὅσον τὸ δυνατόν πληρεστέραν. Εἶνε σημεῖον εὐελπί διὰ τὸ μέλλον τῆς φυλῆς μας ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαός, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ λήξαντος ἔτους, ἔδειξε τάσεις νευρικῆς ἀνυπομονησίας ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ φορᾷ τῶν πραγμάτων. Πρῶτην φορὰν ἠκούσθη ἐπέμβασις Συντεχνιῶν ἐν τῇ τακτικῇ τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν ἐπέμβασιν ταύτην ἀντειάχθη διαδοχικῶς ἀδιαφορία, περιφρόνησις καὶ ῥαδιουργικὴ ἀντενέργεια. Πρῶτος καρπὸς τῆς ἐπεμβάσεως ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ἀπόπειρα νέας οἰκονομικῆς διαρρυθμίσεως ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Θεοτόκη, διὰ τοῦ ὑπουργοῦ κ. Γούναρη.

Ἡ ἀπόπειρα ὁμοίως αὐτῇ ἐναυάγησεν ἐνώπιον τῶν ἐπιδεξίων παγίδων τοῦ ἐχθροῦ. Μάλιστα, ὄχι μόνον ἐναυάγησεν, ἀλλὰ καὶ ἀπέβη κατὰ τῶν ἐργατικῶν τάξεων, δηλαδὴ κατὰ τοῦ λαοῦ ὑπὲρ οὗ ἀκριβῶς εἶχε διακηρυχθῆ ὡς γενομένη.

Ἡ κεφαλαιοκρατία, μετὰ θαυμαστῆς ἐπιδεξιότητος, ἔστρεψε τόσον τὴν πλάστιγγα ὑπὲρ ἑαυτῆς καὶ κατὰ τοῦ παραγωγικοῦ κόσμου, ὥστε ἠγέρθη ἀληθῆς θύελλα τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ Ὑποῦ κατὰ τοῦ προὑπολογισμοῦ τοῦ κ. Γούναρη, προὑπολογισμοῦ, ὅστις πρῶτην φορὰν εἰσήγεν ἀρχὰς οἰκονομικῆς ὀργανώσεως εὐνοούσης τὸν λαὸν καὶ βιφυνοούσης τὸ κεφάλαιον. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἡ κεφαλαιοκρατία ἐφενάκισεν ἀρκετὰ τὸν λαὸν καὶ ἐδώροδόκησεν ἀρκετὰ τὸν Ὑποῦ, ὥστε νὰ δημιουργήσῃ θύελλαν διαμαρτυριῶν κατὰ μέτρων ἢ ἐφαρμογῇ τῶν ὁποίων θὰ ἦτο θρίαμβος τοῦ λαϊκοῦ ἀγῶνος. Τοιαύτη εἶνε πάντοτε ἡ ἀγχίνοια τοῦ κεφαλαίου—νὰ πείθῃ τοὺς παραγωγεῖς νὰ ἐξανίστανται κατὰ μέτρων εὐμενῶν πρὸς αὐτούς, δυσμενῶν δὲ πρὸς αὐτό. Ἐνόσω οἱ παραγωγεῖς δὲν ἀφυπνίζονται, ἡ ἀγχίνοια τοῦ κεφαλαίου θὰ θριαμβεύῃ.

Ἡ πρῶτη, λοιπόν, ἐν Ἑλλάδι οἰκονομικὴ ἀπόπειρα ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, τῇ συνεργείᾳ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ δεξιῶς ὑπὸ τῆς πλουτοκρατίας παραπλανηθέντος, τοιοῦτοτρόπως ἀπέτυχεν. Ἡ νίκη αὕτη τῆς πλουτοκρατίας δὲν θὰ ἦτο τόσον εὐκολος, ἐν πλήρει εἰκοστῷ αἰῶνι, μεθ' ὅλην τὴν νάρκην εἰς ἣν εὐρίσκονται αἱ ἐργατικαὶ τάξεις τῆς Ἑλλάδος. Δὲν θὰ ἦτο τόσον εὐκολος ἡ νίκη αὕτη τοῦ κεφαλαίου, ἐὰν ἡ Ἑλλὰς εἶχε κυβερνήτας ἔχοντας τὸ θάρρος νὰ εἰπωσιν εἰς τὸν λαὸν ἀπεριφράατως ὅτι τὸν ἐφενάκισεν ἡ πλουτοκρατία. Καὶ ἐνόσω τοιοῦτον θάρρος οἱ κυβερνήται δὲν ἔχουν, εἰς οὐδὲν ἄλλο χρησιμεύουν εἰμὴ ν' ἀποβαίνουν ὄργανα τῆς πλουτοκρατίας.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι αἱ Συντεχνίαι, περὶ ὧν ὀμιλοῦμεν, οὐδέποτε ὑπῆρξαν σωματεῖα καθαρῶς ἀντιπροσωπεύοντα τὸν ἐργατικὸν κόσμον, διότι κατὰ τὸ ἐν τρίτον, τουλάχιστον, αἱ Συντεχνίαι τῆς Ἑλλάδος ἀποτελοῦνται ἀπὸ στοιχεῖα πλουτοκρατικά. Ἀλλὰ ὡς ἀντισταθμιστικὰ καὶ τοῦ μειονεκτημένου τούτου ὑπῆρξε τὸ ἐμφανὲς ἐκεῖνο μικρὸν κόμμα ἐν τῇ βουλῇ, τὸ κληθεῖς «κόμμα τῶν ἰαπώνων», ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχε βασιεῖ χουστὰς ἐλπίδας ἡ προοδευτικὴ συνείδησις τῆς χώρας, καὶ τοῦ ὁποίου τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν ἀπετέλει ὁ κ. Γούναρης. Ἡ γὰρ παρηκολούθει τὴν κοινοβουλευτικὴν ταύτην δράκα τῶν ἀδιαφθόρων καὶ ἀκαταμάχητων παλμοῦς μεγάλης προσδοκίας, προσδοκίας ἕως

αὐτῆς τὴν κατάλυσιν τοῦ εἰδεχθῆναι συστήματος τῶν προσωπικῶν κομμάτων. Ἐάν, ἀντὶ τῆς ἐνσωματωθῆναι εἰς τὴν κυβερνήσιν Θεοτόκη τὸ κόμμα τῶν ἱαπώνων ἤρκετο νὰ διαμείνῃ ὡς μικρὸν μὲν κόμμα ἐν τῇ Βουλῇ, ἀλλὰ κόμμα ἀρχῶν καὶ βαθμηδὸν καλλιεργουμένων τὴν ἐμπιστοσύνην ἦν ἔχαιρεν ἐν τῇ χώρᾳ, θὰ κατώρθου αὐτὸ μὲν νὰ ἰσχυροποιηθῆ, ἐπὶ δὲ τῶν Συντεχνιῶν νὰ ἐπιδράσῃ οὕτως ὥστε τὰ κεφαλαιοκρατικὰ τῶν στοιχεῖα νὰ ἐξοβελισθῶσιν. Μόνον ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας θὰ ἦδύνατο τὸ κόμμα αὐτὸ νὰ ἐλπίζῃ ἐφαρμογὴν τοῦ οἰκονομικοῦ του προγράμματος. Ἄλλ' ὁ κ. Γούναρης ἔσπευσε νὰ δεχθῆ κυβερνητικὴν συνεργασίαν μετὰ τοῦ θεοτοκικοῦ κόμματος, ὑπὸ τὸν ὄρον υἱοθετήσεως τῶν οἰκονομικῶν του μέτρων. Ἐντεῦθεν τὸ ναυάγιον τῆς ἀπολείας, καὶ ἡ διάλυσις τοῦ εὐέλπιδος κόμματος. Εἶπομεν ὅτι αἱ Συντεχνίαι δὲν εἶνε καθαρῶς ἐργατικὰ σωματεῖα. Καθαρῶς ἐργατικοὶ σπυρσπισμοὶ ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουν μόνον ἐν Βόλῳ, Πάτραις, Λαυρίῳ, Πειραιεῖ, καὶ Ἀθήναις, ἀλλὰ δὲν εἶνε ὀργανωμένοι οὔτε ἀποχωρῶντως ἐνωτισμένοι μὲ τὸ νεώτερον σοσιαλιστικὸν πνεῦμα ἄνευ τοῦ ὁποῦ πᾶσα ἀπόπειρα τῶν παραγωγικῶν τάξεων θὰ ναυαγῆ πεπωμένως πρὸ τῶν δολοπλοκιῶν τοῦ κεφαλαίου. Ἐν τούτοις αἱ Συντεχνίαι, μεθ' ὅλην τὴν ἀτέλειαν ταύτην τῶν συνθηκῶν, ἐπέσχον θέσιν ἐργατικῆς ὀργανώσεως ἐν τῇ στιγμῇ τῆς ἀνάγκης, διακεντήσασαι εἰς νεωτέραν δοκιμὴν τῶν λαϊκῶν δυνάμεων, καὶ εἰς τοῦτο ἀκριβῶς ὀφείλεται ἡ σημερινὴ ὑπὲρ αὐτῶν ἀγαθὴ ὑπόληψις. Ἡ ἀλήθεια αὐτῶν φαίνεται ἤδη ἐξηνητημένη, ἀλλ' ἐὰν ἀνασυνταχθῶσιν ἐξοβελίζουσαι τέλεον τὰ πλουτοκρατικὰ τῶν στοιχεῖα, καὶ συγκεντροῦσαι ὅλην τὴν τὴν δρᾶσιν εἰς τὰ συμφέροντα τῶν ἐργατικῶν τάξεων, θὰ καταστῶσιν ὁ ἰσχυρότερος παράγων ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ κοινωνικῇ ἐξελίξει τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅταν ἐπιστῇ ἀνάγκη καὶ ἐπεμβάσεως αὐτῶν ἐπὶ τῆς τακτικῆς τῆς Κυβερνήσεως, ἡ ἐπιρροή των θὰ εἶνε ἀκαταγώνιστος ἐγγυωμένη τὴν ἐπιτυχίαν παντὸς μέτρου μέλλοντος νὰ εἰσαχθῆ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ παραγωγικοῦ λαοῦ.

Εἰς τῶν καρπῶν τῆς σοσιαλιστικῆς ζυμώσεως δύναται νὰ θεωρηθῆ ἡ ἐμφάνισις σωματείου ὑπὸ τὸν τίτλον «Κοινωνιολογικὴ Ἑταιρεία». Ἐν ἄλλαις χώραις τοιαύτη προσωνυμία θὰ ἐκίνει τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐπιστημόνων τῶν ἀσχολουμένων ἀκαδημαϊκῶς εἰς τὰ φαινόμενα περὶ ἃ ἀσχολεῖται ἡ Ἐπιστήμη τοῦ Κῶντ καὶ τοῦ Σπένσερ, ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κοινωνιολογία. Ἀλλὰ τὸ σωματεῖον ὅπερ συνέπηξάν ἐν Ἀθήναις νέσι περατώσαντες τὰς σπουδὰς των ἐν Γερμανίᾳ, καὶ ὅπερ ἐξ ἀκαδημαϊκοῦ ζήλου ὠνομάσθη τόσον ἀστόχως «Κοινωνιολογικὴ Ἑταιρεία» ἦτο διμῆλος φιλοπροόδων τινῶν στοιχείων μὲ σοσιαλιστικὰς τάσεις πρόθυμος μὲν, ἀνεπαρκῆς ὁμως, ὅπως δόσῃ ἐνεργὸν ἐκδήλωσιν τοῦ

σοσιαλιστικοῦ φρονήματος ὅπερ ὁ κ. Δρακούλης εἶχε δημιουργήσῃ ἐν μέσῳ τῶν ἐργατικῶν τάξεων ἤδη ἀπὸ τὸ 1885. Τὸ σωματεῖον αὐτὸ δὲν ἐπέπρωτο νὰ φέρῃ καρπούς, καὶ ὁ βίος του ὑπῆρξε βραχὺς ὄσῳ καὶ ἀπροσάρμοστος εἰς τὰς χρεῖας τοῦ ἀγῶνος τῶν ἐργατικῶν τάξεων. Καὶ ἡ ἀπόπειρα αὕτη, λοιπόν, ἀπέτυχε, προσκόψασα εἰς θεμελιώδη αἰτία, οἷον ἔλλειψιν πρακτικοῦ πνεύματος, ἀτονίαν δράσεως, καὶ στέρησιν ὑπερτέρας ἐμπνεύσεως. Ἐν τούτοις, δὲν εἶνε ἀναξία λόγου ἡ συμβολὴ τοῦ σωματείου τούτου εἰς τὸ ὑπάρχον σοσιαλιστικὸν φρόνημα, πρῶτον διότι αἱ γενόμεναι ὑπὸ τῶν δύο ἢ τριῶν καλῶς κατηρητισμένων μελῶν του διαλέξεις ἐν Πειραιεῖ, ἐνώπιον πολυπληθῶν συναθροίσεων, μεγάλως συντέλεσαν εἰς διαφώτισιν τοῦ κοινοῦ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν ἀρχῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ, καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης συμπήξεως Ἐργατικοῦ Κόμματος ἐν Ἑλλάδι. Δεύτερον διότι ἡ ὑπαρξίς του ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ ἐκδοθῆ ἐπὶ τινὰς μῆνας δημοσιογραφικὸν ὄργανον, τὸ «Μέλλον», ὅπερ μεθ' ὅλας τὰς ἀτελείας του δὲν ἀπέβη ὅλως ἀχρηστον ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς ἀφυπνίσεως.

Ἡ ἀπόπειρα πρὸς συγκρότησιν Πανελ. Ἐργατικοῦ Συνεδρίου κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ἀπέτυχε, ἀλλ' ὑπάρχουν πολλαὶ ἐνδείξεις ἐπιτρέπουσαι νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι τοιοῦτον Συνέδριον θὰ συγκροτηθῆ μετ' οὐ πολὺ ἐπιτυχῶς, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ ἐν Βόλῳ Ἐργατικοῦ Κέντρου, ἐνὸς τῶν ζωτικωτέρων παραγόντων τῆς ἀφυπνίσεως ἐν Ἑλλάδι.

Ἡ ἐν Ἀθήναις διατριβὴ τοῦ κ. Δρακούλη, κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1909, εἶχεν ἀναπτέρωσαι τὰς προσδοκίας τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐργατικῶν κέντρων, καὶ λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς μοναδικῆς ἐμπιστοσύνης ἦν ἀπ' ἐνστίκτου αἰσθιάνονται πρὸς αὐτὸν αἱ ἐργατικαὶ τάξεις, θὰ ηὐχόμεθα νὰ μὴ ἔσπευδε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Λονδῖνον καθ' ἣν ἀκριβῶς ἐποχὴν ἡ παρουσία του ἐνταῦθα θὰ εἶχε καθοδηγητικὸν χαρακτήρα. Ἀναμφιβόλως τὴν ἐπάνοδόν του εἰς Ἀγγλίαν ἀπήτησαν σιδηροῖ λόγοι γενικοῦ συμφέροντος, ἀλλὰ ἡμεῖς ἐνταῦθα χρονογραφοῦμεν τὰς ἀποτυχίας τοῦ 1909, εἰς τὸν κατάλογον τῶν ὁποίων προστίθεται καὶ αὕτη. Καίτοι προσκληθεῖς ὑπὸ τῶν ἐργατικῶν τάξεων τοῦ Βόλου νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς κινήματος μεγάλων διαστάσεων, ὁ κ. Δρακούλης ἀπῆλθεν ἐξ Ἑλλάδος περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου ὀφείλων, κατὰ προηγουμένην ὑπόσχεσιν, νὰ εὐρεθῆ ἐν Λονδίῳ τὴν 1^{ην} Μαΐου.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τοῦ Μαΐου ἤρξαντο νὰ ἐπέρχονται ῥαγδαῖα τὰ στοιχεῖα τῆς κορυφώσεως τοῦ λαϊκοῦ ἀναβρασμοῦ ἐν Ἑλλάδι καταλήξαντος εἰς τὴν ἐνοπλὴν ἐξέγερσιν τοῦ στρατοῦ τὴν νύκτα τῆς 15 Αὐγούστου. Ὁ στρατὸς, ἐνεργῶν ὡς ἀντιπρόσωπος καὶ τοῦ λαοῦ, ἐπικροτήσαντος κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον τὴν ἐξέγερσιν εἴτε ἐκ πίστεως πρὸς αὐτὴν εἴτε διότι δὲν ὑπῆρκεν ἄλλη καθοδηγητικὴ ἐπίδρασις, διετύπωσεν

ἐν ὑπομνήματι πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὴν Κυβέρνησιν πρόγραμμα πολεμικῆς, διοικητικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀνορθώσεως τοῦ τόπου, ὅπερ δὲν ἠθέλησε ν' ἀποδεχθῆ ὑπὸ ὄρους καταλύοντας τὴν αὐτοτέλειαν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Βουλῆς ὁ τότε πρωθυπουργὸς κ. Ράλλης, ἀνεδέχθη δὲ νὰ πραγματοποιήσῃ ὁ κ. Μαυρομυχάλης, ἐγκρίνας τοῦ βασιλέως καὶ ἀμνηστεύσας τοὺς ἐπαναστάτας. Τὸ κίνημα ἐπηκολούθησαν πλείοι λαϊκοὶ συγκεντρώσεις ἐν αἷς ἀνεπτύχθησαν αἱ ἀρχαὶ τῆς «Ἀνορθώσεως», ὡς ἐκλήθη ὁ σκοπὸς τῆς ὀριζικῆς βελτιώσεως τοῦ διοικητικοῦ συστήματος, τῆς ἀπολυτροφώσεως τοῦ λαοῦ ἀπὸ βαρεῖς φόρους, τῆς ἐπιβαρύνσεως τῶν εὐπορωτέρων τάξεων, τῆς ταχίστης πολεμικῆς καταρτίσεως τοῦ ἔθνους, τῆς καταργήσεως παντὸς ἰδιαιτέρου προνομίου τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς Οἰκογενείας καὶ τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν διατάξεων τοῦ πολιτεύματος ἰδίως ὡς πρὸς τ' ἀναγόμενα εἰς τοὺς ὄρους τῆς ἐκλογῆς βουλευτῶν. Πάντα ταῦτα συμπεριελήφθησαν ἐν τῷ ὑπομνήματι τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου, ὡς ὀνομάσθη ὁ πολιτικὸς συνασπισμὸς τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ. Θεμελιώδης δὲ ὄρος ἐτίθετο καὶ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ λαοῦ τὸ νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς ἀξιώσεις τῶν ἀνορθωτῶν ἢ νέα Κυβέρνησις ἀνευ οὐδεμιᾶς ἐπιβαρύνσεως τοῦ λαοῦ διὰ νέων φόρων ἐν τισὶ δὲ καὶ δι' ἄρσεως ἐκ τῶν ὤμων αὐτοῦ μέρος τῶν ὑφισταμένων, ἔτι δὲ καὶ δι' ἐπιβαρύνσεως τῶν εὐπόρων. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο διοργανώθησαν τὴν 14 Σεπτεμβρίου πολυπληθέστατα συλλαλητήρια καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, πρωτοφανῆ διὰ τὴν χώραν, ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ὁποίων ἐνεκρίθη τυφλῶς, καθ' ὅλα τὰ σημεῖα αὐτοῦ, τὸ ὑπόμνημα τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου. Συγχρόνως ἀπητήθη ἵνα ὁ βασιλεὺς, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κομμάτων καὶ οἱ βουλευταὶ παρίσχωσι τὴν πλήρη καὶ ἄμεσον αὐτῶν ἀρωγὴν καὶ ἐνίσχυσιν εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ Κράτους, τό, ὡς εἴρηται, ἐπιδιωκόμενον ὑπὸ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ, ἐξ ὀνόματος καὶ τοῦ λαοῦ. Τὸ ἐν Ἀθήναις συλλαλητήριον τῆς 14 Σεπτεμβρίου, ὁργανωθὲν ὑπὸ τῶν Συντεχνιῶν, ἐνεργουσῶν ἐν ἰδιαιτέρῳ συνεννοήσει μετὰ τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου, ἦτο παμμέγιστον, ὑπολογίζεται δὲ τὸ συνελθὸν πλῆθος εἰς 100 000. Ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ Βόλῳ ἐγένοντο συλλαλητήρια διατυπώσαντα ψηφίσματα θαρραλεώτερα, καὶ οὐχὶ τυφλῶς προσκείμενα εἰς πάντα τὰ σημεῖα τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ στρατοῦ, ἀνάλογον δὲ πνεῦμα ἐξεδηλώθη διαφοροτρόπως καὶ ἐν Τριπόλει, Πύργῳ, Πάτραις, Κερκύρα καὶ Τριφυλίᾳ.

Σημειωτέον ὅμως καλῶς ὅτι πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὡς ὄρος ἀπαραίτητος τῆς ἐνίσχυσεως τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου, ὡς ἀναγκαῖα προϋπόθεσις τοῦ ἔργου τῆς κληθείσης ἀνορθώσεως, ἐτέθη ἡ φορολογία τῶν εὐπόρων τάξεων μόνον.

Ἡ προϋπόθεσις αὕτη ἀπητήθη ρητῶς ὑπὸ συμπάσης τῆς χώρας, ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς πραγματώσεως τοιοῦτον πανδήμιον πόθου οὐδαμῶθεν ὑπεδείχθη, οὔτε ἦτο δυνατόν νὰ ὑποδειχθῆ, ἀφοῦ οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ ἔχων τὸ θάρρος νὰ ἀποταθῆ πρὸς τοὺς κεφαλαιούχους μας διὰ τὰς ἐκτάκτους καὶ κρισίμους ταύτας ἀνάγκαις τῆς κινδυνευούσης πατρίδος. Τὴν προσπάθειαν πρὸς ἀνόρθωσιν διετάραξεν ἡ ἀνισόρροπος, ἀλλὰ καὶ καλῆς πίστεως ἀδημονία τοῦ ἀξιοματικοῦ τοῦ ναυτικοῦ Ὑπαλλότου καὶ τῶν ὁμοφρόνων συναδέλφων του, προβάντος εἰς νέαν ἀνορθωτικὴν στάσιν ἐν τῷ Ναυστάθμῳ κηλιδῶσασαν τὰ λευκὰ χρονικά τῆς ἐξεγέρσεως με ἀιματοχυσίαν. Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐπαναστατικοσυνταγματικὴ κυβέρνησις Μαυρομυχάλη, ὅσον ἀπῆλλαξε τὸν λαὸν ἀπὸ τινος ἐπιβαρύνσεως, τόσον ἐξ ἄλλου ἐπεβάρυνεν αὐτὸν διὰ νέων φόρων, ἴσως μάλιστα ἐπαχθεστέρων.

Ὁ λαὸς, ἂν καὶ βλέπων ἀθετούμενον οὕτω κατὰ μέγα μέρος τὸ Συμβόλαιον μετὰξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως, ἂν καὶ αἰσθανόμενος τὴν μεγάλην κρίσιν καὶ ἀβιλίότητα τῆς ἀγορᾶς, ἐν τούτοις ἀποδέχεται ἀγογγύστως ἔτι τὴν νέαν κατάστασιν, ἴσως λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὴν ἐξωτερικὴν ἐθνικὴν κρίσιν καὶ ἐλπίζων τοῦλάχιστον πολεμικὴν ἀνασύνταξιν τῆς χώρας κατὰ τὰ ὑπεσχημένα, διατρέφων δὲ τὴν ἐλπίδα νὰ διατυπώσῃ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ αὐτοπροσώπου βραδύτερον.

Μόλις τὸ ἡμῖν τοῦ ἀνορθωτικοῦ προγράμματος κατωρθώθη μέχρι τοῦδε νὰ μεταφρασθῆ εἰς νομοθεσίαν. Οὐδεὶς δύναται νὰ ἐγγυηθῆ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς νομοθεσίας ταύτης. Καθ' ὅν δὲ χρόνον ἡ ἐξέλιξις τῶν ζητημάτων βαδίζει μετὸς τὴν γοργότητα, ἐπιτρέπεται νὰ μὴ εἴμεθα πολὺ αἰσιόδοξοι ὅσον ἀφορᾷ τὴν πολεμικὴν πωρασκευὴν κατὰ τὰς ὑστάτας ταύτας στιγμὰς.

Ὅπως δὲποτε, διὰ τῆς συντελεσθείσης νομοθεσίας ἐδημιουργήθη ἀναμφιβόλως ἀφετηρία οἰκονομικῆς καὶ διοικητικῆς μεταρρυθμίσεως ἐπὶ τὰ βελτίω, ἰδίως διότι ἡ νομοθεσία περιλαμβάνει ἀποκέντρωσιν καὶ χειρᾶφειαν τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας, ὄρους εἰδημοσύνης καὶ ἐπαρκειᾶς τῶν ὑπαλλήλων, μερικὴν φορολογίαν τοῦ κεφαλαίου καὶ μερικὴν κατάργησιν ἐπαχθεσιῶν τινῶν φόρων, βαρυνόντων κυρίως τὰς ἐργατικὰς τάξεις.

Ἐκ τῶν σχετιζομένων πρὸς τὴν παρούσαν ἐπισκόπησιν νέων μέτρων ἀναφέρομεν ἰδιαιτέρως τὴν καθιέρωσιν τῆς Κυριακῆς ἀργίας, ἔστω καὶ μὴ πλήρους διὰ πάσας τὰς ἐργαζομένας τάξεις.

Ἐν γένει ἡ προσπάθεια ὑπῆρξε σπασμωδικὴ καὶ ἀσύστατος, ἀλλὰ τὸ εὖελπι εἶνε ὅτι ἐγένετο σοβαρὰ προσπάθεια πρώτην φοράν ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ βασιλείου. Ἄν μὴ τι ἄλλο, ἐδημιουργήθη ἤδη, διὰ τοῦ κινήματος καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτοῦ, φορὰ πρὸς ὀριζικωτέραν καὶ σκοπιμωτέραν ἀπόπειραν ἀνορθώσεως ἐν προσεχεῖ μέλλοντι. Ἡ φορὰ αὕτη δὲν δύναται πλέον ν' ἀναχαιτισθῆ, ἐπαρκῶς δὲ ἀντιστοίχει τὰς

ἐνδεχομένας νὰ προκύψωσιν ἐκ τοῦ κινήματος ζημίας, ὡς ἐκ τοῦ σπασμωδικοῦ καὶ ἀσυστάτου προγράμματος τῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ ἐκφυθιμότης καὶ ἐκκρεμότης τῶν ἐξωτερικῶν ζητημάτων ἐπιπροσθεῖ εἰς τὸ ἔργον οἰασδῆποτε ἐσωτερικῆς ἐπαναστάσεως. Ὑποτιθεμένου ὅτι τὰ ἐξωτερικὰ θὰ λυθῶσι κατ' εὐχὴν καὶ ὅτι ἡ φωνὴ τῆς ἠθικῆς, τῆς εὐθύτητος καὶ τῆς αὐτοθυσίας θὰ ὑπερισχύσῃ εἰς τὰ ἐσωτερικά, δὲν δισταζομεν νὰ προμαντεύσωμεν λαμπρὰς ἀνεξίτητους τοῦ ὑπὸ τῆς δρακὸς τῶν ἀξιωματικῶν ἐγκαινισθέντος ἔργου. Ἐὰν μάλιστα τὴν σφραγίδα πάσης δράσεως ἀπὸ τοῦδε προσδόσῃ ἡ ἀφύπνισις καὶ ὁργάνωσις τῶν ἐργατικῶν τάξεων, καθοδηγούμενη ὑπὸ προσώπων ἐμπνεόντων εἰς αὐτὰς πεποιθήσῃ καὶ θάρρος, οὐδὲν κωλύει νὰ ἀποφανθῶμεν ὅτι τὸ 1909 σημεῖοι ἀληθῆ ἀφετηρίαν ἀνθρωπιστικῆς ἐγέρσεως τοῦ ἑλληνικοῦ γένους.

Μὲ τὴν καθόδον τοῦ κ. Δρακούλη εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Δεκέμβριον, συμπίπτει καὶ ἡ εὐοίωνος ἰδρυσις τοῦ *Συνδέσμου τῶν Ἐργατικῶν Τάξεων* περιλαμβάνοντος καθαρὰ ἐργατικά σώματα, ὡς τὸ τῶν τροχιδορομικῶν ὑπαλλήλων, τὸ διακριθὲν πρό τινων μῆνων διὰ τὴν ἡρωϊκὴν του ἀντίστασιν κατὰ τῶν κεφαλαιοκρατικῶν ἐφοδῶν. Ἐπίσης σημειωτέα ἡ σκοπιμωτέρα ὁργάνωσις τῶν Ὑπογράφων, ἀποτελούντων ἰσχυρὸν καὶ πολυπληθὲς σωματεῖον ἢ ἰδρυσις τῆς *Ἐφημερίδος τῶν Ἐργατῶν*, συνταχθείσης μὲ τὸ πρόγραμμα τοῦ Συνδέσμου τῶν Ἐργατικῶν Τάξεων ἢ ἐπανάληψις τῆς ἐκδόσεως τοῦ *Ἐργάτου* ἐν Βόλῳ ἢ ἐν Κεφαλληνίᾳ ἰδρυσις σοσιαλιστικῆς ἐφημερίδος ἢ ἐνιαχοῦ τῆς χώρας σύστασις συλλόγων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον σοσιαλιστικῶν καὶ ριζοσπαστικῶν ἢ σύμπηξις Ριζοσπαστικοῦ Κόμματος ἐκτὸς τῆς Βουλῆς μὲ ἀνορθωτικὸν μὲν πρόγραμμα, ἀλλὰ καὶ μὲ ἄγαν σωβινιστικὴν ὁρμὴν ἢ ἰδρυσις τῆς *Πανεπιστημιακῆς Ἐνώσεως*, μήπω ὁμως δούσης σημεῖα ζωῆς.

Ὑπολείπεται νὰ ριψώμεν ἐν βλέμμα εἰς τὰς Συντεχνίας. Μετὰ τὸ μέγα συλλαλητήριον τοῦ Πεδίου τοῦ Ἄρεως αἱ Συντεχνίαι παρίστανται ὡς σβεσθὲν ἠφαιστειον. Ἡ ὁργάνωσις τῶν ὑπῆρξε πλημμελῆς καὶ μολονότι ἀκόμη ὑφίστανται κατὰ τινα τρόπον, ἐν τούτοις, δὲν ἀντιπροσωπεύουσι τίποτε ὑπὸ καθαρῶς λαϊκὴν καὶ ἐργατικὴν ἔποψιν. Κατὰ συνέπειαν οἱ ἀτενίζοντες εἰς πραγματικὴν ἀναγέννησιν, εἰς οὐδὲν ἄλλο δύνανται ν' ἀποβλέπωσι πλέον, εἰμὴ εἰς τὴν ὁργάνωσιν καὶ τὸν συνασπισμὸν τῶν καθαρῶς ἐργατικῶν σωματείων. Ὅτι κατέστη δυνατόν νὰ στραφῶσι τὰ πνεύματα πρὸς τὸ ἰδεῶδες τοῦτο, εἶνε γεγονός εὐφρόσυνον καὶ δέον ν' ἀναγραφῆ εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τοῦ 1909, ὅπερ εἰσῆλθεν ἤδη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν ὡς τὸ ἔτος τῶν ἀνθρωπιστικῶν καὶ σοσιαλιστικῶν ἰδεῶν.

Χ. Π.

ΑΡΜΟΝΙΑ ΒΟΥΛΗΣ ΚΑΙ ΛΑΟΥ.

Προκειμένου μετὰ τινὰς μῆνας νὰ συγκληθῇ Ἐθνοσυνέλευσις ἐν Ἑλλάδι εἶνε διδακτικὸν νὰ παραβάλωμεν τὰς γινομένας ἀλλαγὰς προσπαθείας πρὸς βελτίωσιν τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου μὲ τὰς παρ' ἡμῖν χρείας αἱ ὁποῖαι ἐπιβάλλουσι μεταρρυθμισιν τοῦ ἰσχύοντος ἐκλογικοῦ συστήματος. Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον νὰ διαπαιδαγωγηθῇ ἀπὸ τοῦδε ἡ κοινὴ γνώμη ὥστε ἡ Ἐθνοσυνέλευσις νὰ ψηφίσῃ τὰς ἀπαιτούμενας βελτιώσεις. Ἡ μεταρρυθμιστικὴ ἐργασία, ὑπὲρ ἧς συνηγοροῦσιν οἱ πολλοὶ ὀδηγοὶ τῆς κοινῆς γνώμης ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀφορᾷ ἰδίως τὴν λεγομένην ἀναλογικὴν ἀντιπροσώπευσιν, καὶ ὅσα μέλλω νὰ ἐκθέσω ἐν τῇ συναφείᾳ ταύτῃ ᾧδε εἶνε ἡ οὐσία τοῦ ἄρτι ἐκδοθέντος συγγράμματος τοῦ κ. Μακδόναλδ *περὶ Σοσιαλισμοῦ καὶ Διοικήσεως*. Ἀναλογικὴ Ἀντιπροσώπευσις σημαίνει ὅτι ἐν πάσῃ ἀντιπροσωπευτικῇ Συνελεύσει πρέπει νὰ ἐκπροσωπηθῇ ὄχι μόνον ἡ πλειοψηφία, ἀλλὰ καὶ ἡ μειοψηφία, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ ἑκατέρας ἐν τῷ κράτει. Μόνον διὰ τοῦ τρόπου τούτου εἶνε δυνατόν νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν καὶ δὴ νὰ ἐξασκῶσι νομοθετικὴν ἐπιρροήν, πολλαὶ ὑγιεῖς γνώμαι ὑποστηριζόμεναι ὑπὸ ὀλίγων προσώπων. Ἐννοεῖται ἡ πλειοψηφία θὰ εἶνε πάντοτε πλειοψηφία, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀναλογικῆς ἀντιπροσωπεύσεως ἡ πλειοψηφία δὲν θὰ συγκεντρόνῃ τόσην δύναμιν ὅσην συγκεντρώνει σήμερον. Πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναλογικῆς Ἀντιπροσώπευσεως ἀπαιτεῖται ἵνα ὁλόκληρον τὸ Κράτος εἶνε μία ἐκλογικὴ περιφέρεια, ἀπαιτεῖται δηλαδὴ ὄχι εὐρεία, ἀλλὰ πανευρυτάτη περιφέρεια.

Ὁ ἐκλογεὺς θὰ ψηφίσῃ οἰουσδῆποτε θέλει ἐξ ὄλων τῶν ἐν τῷ Κράτει ὑποψηφίων. Ἐὰν αἱ μειοψηφίαι εἰς διαφόρους ἐπαρχίας συνδυασθῶσι πρὸς ἐκλογὴν ἀριθμοῦ τινὸς ὑποψηφίων, τὸ ἀποτέλεσμα ἔσται ὅτι ἐν τῇ Βουλῇ θὰ ἀντιπροσωπεύωνται καὶ αἱ μειοψηφοῦσαι γνώμαι. Ἀξιοσημεῖωτα πρὸς διευλεύκανσιν τοῦ ζητήματος εἶνε τὰ ἐν Βελγίῳ ἰσχύοντα. Ἐκεῖ, ἀντὶ τῆς ψήφος νὰ δίδεται εἰς ἄτομα, δίδεται εἰς ομάδας τουτέστι συνδυασμοὺς ἀτόμων, καὶ ἐξ ἐκάστης ομάδος τοιουτοτρόπως προκύπτει ἀριθμὸς βουλευτῶν ἀνάλογος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δοθεισῶν ψήφων. Ἡ βελγικὴ μέθοδος τείνει νὰ ἀπαλείφῃ τὰς προσωπικότητας, ἐκτὸς ἐφ' ὅσον αἱ προσωπικότητες εἶνε ἐθνικῆς σπουδαιότητος — ἐκτὸς δηλαδὴ ἐφ' ὅσον ἐκπροσωποῦσι μεγάλας ἰδέας. Ἐκ τούτου συμβαίνει ὅτι, ἀφοῦ ἐκάστη δμᾶς προθυμοποιεῖται νὰ διαπιστεύῃ τὰς ἀρχὰς τῆς καὶ τὸ πρόγραμμά της εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἱκανωτέρου τῶν μελῶν της, ἡ Βουλὴ ἀναπαριστᾷ μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας τὰς διαφόρους γνώμας τοῦ ἔθνους, καὶ συνάμα σύγκειται ἀπὸ τοὺς ἱκανωτέρους συνηγόρους τῶν γνώμων

τούτων. Εἶνε πρόδηλον ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ ἐκλογικὰ ἀποτελέσματα θ' ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰς γενικωτέρας καὶ ὑγιεστερας πεποιθήσεις περὶ οἰουδήποτε πολιτικοῦ ἢ κοινωνικοῦ ἢ ἐθνικοῦ ζητήματος. Πᾶς ἐκλογεὺς θὰ ψηφίῃ ὄχι ὑπὸ τὴν ιδιότητά του ὡς ἰδιώτου, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ιδιότητά του ὡς πρεσβέοντος μίαν γενικὴν ἀρχὴν πορείας. Θὰ ψηφίῃ εἴτε ὡς προοδευτικός, εἴτε ὡς συντηρητικός, εἴτε ὡς δημοκρατικός, εἴτε ὡς ὀλιγοπαστικός, εἴτε ὡς σοσιαλιστής, εἴτε ὡς κεφαλαιοκρατικός, ταιτιζόμενος οὕτω μὲ μίαν σημαίαν ἐδραζομένην εἰς τὰς πολιτικὰς πεποιθήσεις του. Τὸ σημερινὸν σύστημα τῶν πολιτικῶν ἐπιρροῶν ὡς ἀποκτῶσιν, ὄχι μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ καὶ ἀλλοῦ, ἐπιτήδεια ἄτομα διὰ διαφθορᾶς συναλλαγῆς, καὶ δωροδοκίας θὰ ἐξαφανισθῇ ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Πιθανόν, ἀντὶ τῶν ἐπιτηδείων κομματαρχῶν τούτων, νὰ προκύψουν κατ' ἀρχὰς εὐφρεῖς καὶ εὐγλωττοι δημαγωγοί, ἀλλὰ ἡ τάσις ἀναμφιβόλως ἔσται πρὸς τὴν ὑγιᾶ κατὰστασιν, διότι ὑπὸ τὸ νέον σύστημα αἱ ὑγιεστεραι γινώμαι θὰ ὑπερισχύσουν πάσης ῥητορικῆς εὐστροφίας. Ἡ ἀναλογικὴ Ἀντιπροσώπενσις ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀντιπροσώπενσιν τῶν μειοψηφιῶν, καὶ ἀκριβῶς τὴν φράσιν «ἀντιπροσώπενσις τῶν μειοψηφιῶν» μετεχειρίσθη ὁ Τζὼν Στούαρτ Μίλλ, ὡς τίτλον τοῦ περὶ τοῦ θέματος τούτου κεφαλαίου εἰς τὸ συγγραμμὶ τὸ *περὶ ἀντιπροσωπευτικῆς Κυβερνήσεως*.

Αὐταὶ εἶνε αἱ βλέψεις τῶν φρονούντων ὅτι πᾶσα ἀπόχρωσις τῆς κοινῆς γνώμης δέον νὰ ἀντιπροσωπεύεται ἐν τῇ Βουλῇ, καὶ συνώψισα ὡς ἄνωθι πᾶν ὅ,τι εἶνε δυνατόν νὰ λεχθῇ ὑπὲρ τοῦ θεσμοῦ τῆς Ἀναλογικῆς Ἀντιπροσωπεύσεως, διότι εἶνε λίαν πιθανόν, ὅτι, ὅταν μετ' οὐ πολὺ θὰ ἐπιβληθῇ παρ' ἡμῖν ἡ ἀναθεώρησις τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου, πολλοὶ «σπουδάσαντες ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ» θὰ σπεύσωσι νὰ εἰσαγάγωσι τὰς ἰδέας των καὶ οὐκ ὀλίγα θὰ νομοθετηθῶσιν ἀβασάνιστα καὶ ἀνεφάρμοστα καὶ θ' ἀκούσωμεν κατὰ κόρον ὅτι εἶνε ἀνάγκη τοιούτων νομοθετημάτων διὰ νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὴν Βουλὴν νέοι ἄνδρες μὲ ἀρχὰς καὶ τὰ τοιαῦτα. Πολὺ δὲ πιθανόν νὰ μὴ πράκεται εἰμὴ περὶ ἐπιτεύξεως ἀτομικῶν ὠφελημάτων, θέσεων, προνομίων καὶ εὐκαιριῶν πλουτισμοῦ. Ὁ ἀναγνώστης εἰς τὰ ἄνωθι ἐκτεθέντα ἔχει τὴν οὐσίαν τῆς ὅλης συνηγορίας ἢ ὁποία γίνεται ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ διὰ τὴν ἀντιπροσώπενσιν τῶν μειοψηφιῶν, καὶ ἀρκεῖ νὰ τὰ γνωρίῃ ἐκ τῶν προτέρων ἵνα μὴ παραπλανηθῇ ἀπὸ εὐήχους φράσεις μὴ ἐχούσας σκοπόν, ἢ ἐχούσας σκοπὸν κυρίως πλουτοκρατικόν. Τί χρησιμεύει ἡ ἀντιπροσώπενσις τῶν μειοψηφιῶν ἐν τῇ Βουλῇ, ὅταν εἶνε δυνατόν διὰ συστηματικῆς ἐνεργείας νὰ διαδίδῃ τις τὰς ἰδέας του, καὶ ἐπομένως νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς κοινῆς γνώμης κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα καὶ ὠθησιν τοῦ νομοθετικοῦ ἔργου;

Αἱ μειοψηφίαι, ὧν αἱ ἀρχαὶ ἔχουν ζωτικὴν τινα σημασίαν εἰς τὸν πολιτικὸν βίον τῆς χώρας, πάντοτε κατορθόνουν νὰ ρυθμίζουσι τὰς σκέψεις τοῦ νομοθέτου, ἀρκεῖ ἡ νομοθετικὴ ἐργασία νὰ ἐμφορῆται εἰλικρινοῦς ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ καθήκον τῆς.

Παραδείγματος χάριν οἱ σοσιαλισταὶ εἰς ὅλας τὰς νεωτέρας πολιτείας ρυθμίζουσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὰς σκέψεις τῆς Νομοθεσίας. Οἱ σοσιαλισταὶ ἀποτελοῦν μειοψηφίαν, μολεταῦτα διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἀντιπροσωπεύονται πληρέστατα, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἔχουν βουλευτὰς ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ. Εἰς ὅλα τὰ συνταγματικὰ Κράτη, αἱ μειοψηφίαι αἱ ὁποῖαι σπουδάζουσι καὶ ἔχουν ὑγιεῖς ἀρχὰς ἐπιβάλλονται μέχρι τοσοῦτον βαθμοῦ, ὥστε τὰ κόμματα ἐν τῇ Βουλῇ ἀδυνατοῦσι νὰ μὴ τὰς ἀντιπροσωπεύσωσι διὰ τῆς πορείας των. Ὅσον ὅμως ἀφορᾷ μειοψηφίας μὴ ἐμφορουμένας ἀπὸ ζωτικὸν καὶ προοδευτικὸν πνεῦμα, πᾶς ἀντιπρόσωπός των ἐν τῇ Βουλῇ μᾶλλον προσκόμματα θὰ παρεμβίβῃ εἰς τὸ νομοθετικὸν ἔργον, διὰ τῶν ἀγόνων συζητήσεων ὡς θὰ προκαλῆ, καὶ ὡς ἐκ τῆς ἀνάγκης ἦν θὰ ἔχη ὅπως παρέχη τὴν ὑποστήριξιν του εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ κόμματος ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ ἐπιτυγχάνῃ τοὺς πόθους τῆς μειοψηφίας ἧς εἶνε ἀντιπρόσωπος.

Πάντα συνδυασμὸν ἐν τῇ Βουλῇ πρέπει ὁ λαὸς νὰ ἐγκρίνῃ, ἐφ' ὅσον ἰσχύει τὸ ἀξίωμα ὅτι ὁ λαὸς διορίζει τὰς κυβερνήσεις. Οἱ συνδυασμοί, λοιπόν, τῶν βουλευτικῶν ὁμάδων δέον νὰ ἀναγγέλλωνται πρὸ τῶν ἐκλογῶν, ἄλλως πῶς ἡ κοινὴ γνώμη θὰ τοὺς ἐπιδοκιμάσῃ ἢ θὰ τοὺς ἀποδοκιμάσῃ; Ἐν δημοκρατικῷ πολιτεύματι, ὁ λαὸς εἰς τὰς ἐκλογὰς δὲν πρέπει ἀπλῶς νὰ ψηφίῃ ἄτομα ὡς ἀντιπροσώπους του, ἀλλὰ ὁμάδας ἐχούσας μίαν σημαίαν. Διότι τοῦτο σημαίνει δημοκρατία, τὸ νὰ ψηφίζωμεν μίαν κυβερνήσιν, ὄχι ἀπλῶς ἓνα ἀντιπρόσωπον. Ἡ Βουλὴ ἐν δημοκρατικῷ πολιτεύματι εἶνε ζωτικὸν νομοθετικὸν ὄργανον, ἀντιθέτως πρὸς ὅ,τι συμβαίνει ἐν τῷ ἀριστοκρατικῷ πολιτεύματι ἔνθα ἡ Βουλὴ εἶνε κυρίως μία διοικητικὴ καὶ ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπὴ. Ἡ Βουλὴ εἶνε τὸ ὄργανον δι' οὗ ἐφαρμόζεται ἡ θέλησις τῆς πολιτείας. Ἡ Βουλὴ δὲν εἶνε κάτοπτρον τῆς ἐθνικῆς γνώμης ὡς ἰσχυρίζονται οἱ συνήγοροί τῆς Ἀναλογικῆς Ἀντιπροσωπεύσεως. Ἄν καὶ κατὰ πόσον ἡ ἀντιπροσώπενσις εἶνε πλήρης θὰ κρίνωμεν ἐὰν ἐξετάσωμεν τὴν Βουλὴν ὄχι ὑπὸ τὴν καθεύδουσαν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐνεργὸν ὄψιν τῆς. Μὲ ἄλλας λέξεις, δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν αἱ γινώμαι τῶν βουλευτῶν ὡς ἀτόμων, ἀλλὰ μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ κοινὴ θέλησις τῆς πλειοψηφίας ἢ ὁποία συγκρατεῖ τὴν Κυβερνήσιν. Εἶνε σφάλμα τὸ υποθέτειν ὅτι αἱ ἐκλογαὶ καθορίζουσι τὴν ἀντιπροσώπενσιν. Αὐτὴ εἶνε ἡ ἀτομιστικὴ θεωρία. Τὴν ἀντιπροσώπενσιν τὴν καθορίζουσι αἱ πράξεις τῶν ἐκλεγθέντων,

τουθ' ὅπερ εἶνε ἡ σοσιαλιστικὴ θεωρία. Διὰ τὴν ἐπιδιωχθῆναι τυνεπῆς τις πολιτικὴ ἐθνικῆς πορείας δέον πάντως τὴν δημιουργηθῆναι μία ἐνεργὸς πλειοψηφία, ἡ ὁποία τὴν εἶνε συμπαγῆς καὶ σταθερά, καὶ τὴν εἶνε ἀριθμητικῶς ἐν μείζονι ἀναλογία τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὁπαδῶν τῆς ἐν τῇ χώρᾳ. Ἡ Κυβέρνησις, διὰ τὴν εἶνε πλήρη εὐθύνην τῶν ἐνεργειῶν τῆς, πρέπει τὴν εἶνε ἀνεξάρτητος πασῶν τῶν ὁμιάδων, ἐξαιρέσει τῶν ἐξ ὧν σύγκειται. Σημειωτέον ὅμως καλῶς ὅτι ἡ τοιαύτη πλειοψηφία δέον ἀναποφεύκτως τὴν ἀντιπροσωπεύει τὴν ἐκτὸς τῆς Βουλῆς πλειοψηφίαν, εἶνε δὲ ἐπικίνδυνον πολιτικῶς καὶ κοινωνικῶς τὴν μὴ εἶνε ἡ Κυβέρνησις ἀντιπροσωπευτικὴ τῆς κοινῆς γνώμης. Ἐν τῇ Βουλῇ αἱ διάφοροι ἀποχρώσεις τῆς κοινῆς γνώμης δέον τὴν συνυφαίνονται εἰς ἓνα συμπαγῆ ὅγκον ἐγγυώμενον τὴν εὐτακτον καὶ ὁργανικὴν κοινωνικὴν πρόοδον. Μεγίστη ἔστιν προσοχὴ δέον καὶ καταβάλλεται ὅπως τὴν πλειονότητα τῶν ψήφων ἀναπαριστᾷ πλειονότης βουλευτῶν, καὶ ἵνα τοῦτο κατορθῶνται ἐπιβάλλεται συχνὴ ἀναδιarrυθμίσις τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν. Εἶνε ἐξ αὐτῆς τῆς οὐσίας τοῦ δημοκρατισμοῦ ἵνα ἡ Κυβέρνησις ὑποστηρίζεται ὑπὸ πλειοψηφίας ἱκανῆς τὴν καθιστᾷ αὐτὴν ἀπολύτως ὑπεύθυνον διὰ τὰς πράξεις τῆς, ἀλλ' ἀπαιτεῖται βραχύτης τῆς βουλευτικῆς συνόδου. Οἱ ἀντιπροσωπευτικοὶ θεσμοὶ δὲν εἶνε δυνατὸν τὴν εὐδοκιμήσουν εἰμὴ ἐὰν ἐξασφαλίζονται τὰ ἐξῆς τρία: τὸ βραχυχρόνιον τῆς βουλευτικῆς συνόδου, τὸ συμπαγὲς τῆς πλειοψηφίας ἣτις καλεῖται τὴν ἐκτελέσει τὴν ἐντολήν τοῦ ἔθνους, καὶ τὸ συχνὸν τῆς ἀναδιarrυθμίσεως τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν διὰ τὴν διατηρηθῆναι ἀρμονία τῆς ἐκτὸς τῆς Βουλῆς πλειοψηφίας πρὸς τὴν ἐντὸς τῆς Βουλῆς τοιαύτην.

Οἱ μέγιστοι φιλόσοφοι ἰσχυρίσθησαν πάντοτε ὅτι βᾶσις οὐσιώδης τοῦ πολιτισμοῦ εἶνε ἡ καλωσύνη. Πολλοὶ εἶπον ὅτι μία μόνη ὑπάρχει ἀρετὴ — ἡ καλωσύνη. Ὁ Λακροδαίρ δὲν ἐδίδοσε τὴν διδασκίαν καθ' ὅσον του τὸν βίον ὅτι τὸ ἀνθρώπινον ἦθος δὲν ἐξυψοῦται οὔτε διὰ τῆς μεγαλοφυΐας, οὔτε διὰ τῆς δόξης, οὔτε διὰ τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ διὰ τῆς καλωσύνης καὶ μόνης. Ἄνευ τῆς καλωσύνης εἶμεθα μεμονωμένοι ἐν τῷ Σύμπαντι. Ἄπαξ καταστήσωμεν τὴν καλωσύνην κανόνα τοῦ βίου μας, ὁ βίος μας καθίσταται παράδεισος. Πᾶσα σοφία πιγάζει ἀπὸ τῆς καλωσύνης· ἐπίσης πᾶσα δικαιοσύνη καὶ καὶ πᾶσα εὐδαιμονία. Ἐκ τῆς καλωσύνης προήλθον πᾶσαι αἱ μᾶλλον ἀπροσδόκητοι ἀνικαλύψεις. Εἶνε ἀληθῶς δύσκολον ἔργον ἡ προσπάθεια πρὸς ἐπικράτησιν τῆς καλωσύνης. Ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀραγε ἀντάξιον ἡρωισμοῦ καὶ θάρρους; Καὶ δὲν ἀξίζει τὴν ἐγκαρᾶξωμεν εἰς τὰ τέκνα μας ἅμα ἀρχίσουν τὴν ἀισθάνονται ὅτι τὸ πολυτιμώτατον ἐφόδιον εἶνε ἡ καλωσύνη ὅπως καὶ τὸ πολυτιμώτατον κόσμημα;

Ἡ Ἐν Ἀγγλίᾳ Βιομηχανικὴ Ἐπανάστασις.

Ἄφ' ὅτου, πρὸ ἐνὸς μόλις αἰῶνος, κατεκτήθη τὸ δικαίωμα τῶν παραγωγικῶν τάξεων τῆς Ἑυρώπης τὴν συνασπίζονται εἰς ἐργατικούς ὁργανισμούς, ἡ ἐντεῦθεν προκύψασα ἀρύπνισις καὶ ἀνύψωσις τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου κατέληξεν εἰς τὴν θαυμασίαν βιομηχανικὴν ἐπανάστασιν τῶν ἡμερῶν μας. Συντεχνίαι πρὸ αἰῶνων ὑπῆρχον, ἀλλὰ ἡ κεφαλαιοκρατία εἶχε αὐτὰς ὑπὸ τὴν ἰσχύν τῆς, καὶ ἂν ἐνιαχοῦ συνέβαινον ἐξεγέρσεις, ταχέως κατεστέλλοντο καὶ μετὰ τῆς καταστολῆς ἐνεπνέετο τοιοῦτος τρόμος ὥστε αἱ ἐργατικαὶ τάξεις περιήλθον εἰς ἀπέλπιδα ἀδυναμίαν. Ὁ γεωργὸς κατήντησε ἐν ἀδιαφορῇ περὶ τῆς τύχης τοῦ ἐπιστρέφων ἐν ἀπελπισίᾳ εἰς τὸ ἀροτρόν του, καὶ ὁ ἐργάτης ὁμοίως ἐρρίπτετο αὐτῆς εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ ἐργοστασίου· τοιοῦτοτρόπως οἱ ἐκμεταλλεῦται τοῦ λαοῦ ἐξησφαλίζοντο κατὰ τῶν ἐξεγέρσεων. Ἐν τούτοις δὲν προώριστο τὴν διαμείνωσιν αἱ ἐργατικαὶ τάξεις εἰς αἰώνιον λήθαργον. Ἄπαξ τὰ νεώτερα κράτη ἀνεγνώρισαν ὡς ἱερὸν προνόμιον τοῦ λαοῦ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου καὶ τοῦ συνέργεσθαι, ἄπαξ ἡ βιομηχανία ἔλαβεν ἀπροσδοκῆτως μεγάλας διαστάσεις, ἄπαξ τὸ ἐμπόριον κατέστη ἀδέσμευτον, ἡ συμμετοχὴ τοῦ παραγωγέως εἰς τὴν πρόοδον τοῦ κόσμου ἐπὶ ἴσοις ὅροις ἀπέβη ἀκαταγώνιστος. Ἐγένετο ἡλίου φαινότατον ὅτι ἄνευ τοῦ παραγωγέως οὐδεμία δύναται τὴν ὑπάρξει κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ πρόοδος. Δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ τὴν ἐξεγέρσιν ἐκ τοῦ ληθαργίου τὰς ἐργατικὰς τάξεις ἢ νεὰ αὐτῆ ἀλήθεια. Ἐκτοτε, εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τὰ ὁποία ἔχουν γνήσιον πολιτισμόν, ὁ σάλος τῶν ἐργατικῶν τάξεων ἀντεκατέστησε τὸν πρῶτον λήθαργον αὐτῶν. Ὡσανεὶ δὲ ἀπὸ ὑπερκοσμίου τινος σχεδίου, μετὰ τῆς ἀφυπνίσεως ταύτης συνεβάδισεν, ἐπιρρώσασα αὐτὴν, ἡ νεωτέρα ἀνάπτυξις τῶν μεθόδων τῆς παραγωγῆς καὶ κατανομῆς τοῦ πλούτου, καὶ προσέτι ἡ σειρά τῶν θαυμασίων βιομηχανικῶν ἐφευρέσεων. Ὁ σημερινὸς χαρακτὴρ τῆς παραγωγῆς τοῦ πλούτου εἶνε ὁ κεφαλαιοκρατικός, καὶ προέκυψε κατὰ διαδοχικὰ στάδια ἐξελίξεως ἀπὸ τὸ παλαιότερον σύστημα τοῦ χειρουργατισμοῦ μετ' ὃν ἐπηκολούθησεν ὁ λεγόμενος οἰκιακὸς χαρακτὴρ τοῦ συστήματος, καθ' ὃν ὁ ἐργοδότης ἀναθέτει εἰς ἀριθμὸν τινὰ ἐργατῶν τὴν ἐκτέλεσιν ἐργασίας εἰς τὰς οἰκίας των. Τὰ δύο ταῦτα παλαιὰ συστήματα διαφέρουν ἀλλήλων καθ' ὅσον ὑπὸ τὸν χειρουργατισμὸν ὁ ἐργάτης ἦτο ἀνεξάρτητος, πωλῶν ἀπ' εὐθείας τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας του εἰς τοὺς ἔχοντας χρεῖαν αὐτῶν· ὑπὸ δὲ τὸ «οἰκιακὸν» σύστημα ὑπάρχει πάντοτε διάμεσός τις μεταξὺ τοῦ παραγωγέως καὶ τοῦ καταναλωτοῦ. Διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πωλήσεως εἰς μακρυνὰς χώρας τὸ «οἰκιακὸν»

εἶνε τὸ προσφορώτερον σύστημα δι' ὃ καὶ ἐπεκράτησε, θυσιασθείσης τῆς ἀνεξιοτησίας τοῦ ἐργάτου εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν ἐθνῶν πρὸς ἀλλήλα. Ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ σύστημα τοῦτο ἤρχισε τὸν 15^{ον} αἰῶνα μὲ τὴν βιομηχανίαν τῶν ὑφασμάτων, κατόπιν δὲ ἐξηπλώθη εἰς ὅλας τὰς βιομηχανίας, καταστὰν γενικὸν τὸν 18^{ον} αἰῶνα. Ἐν Ἀγγλίᾳ προσέλαβε σπουδαίας διαστάσεις, ἀλλὰ καὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ μεγάλως ἀνεπτύχθη δοὺν ἔκτακτον ὄθησιν εἰς τὴν γένεσιν μεγαλοπόλεων καὶ παροχὴν ἐργασίας εἰς μυριάδας.

Μὲ τὴν πρόοδον τοῦ χρόνου καὶ τῶν πλουτολογικῶν ὕδρων τὸ σύστημα ὑπέστη ἀλλοίωσιν χαρακτήρος. Ὁ ἐργοδότης ἔπαυσε νὰ εἶνε ἀνεξάρτητος. Ἐμφανισθέντος τοῦ ἐμπορίου, ὁ ἐργοδότης ἔλαβε πρὸς αὐτὸν οἷαν θέσιν ἐξαρτήσεως εἶχεν ὁ ἐργάτης πρὸς τὸν ἐργοδότην. Ὁ ἐργοδότης μετεβλήθη εἰς ἀπλοῦν ἐργάτην, ἐνῶ τὰ κέρδη προσελκύντο εἰς τὸν ἔμπορον. Ἀναπόφρευκτος ἐντεῦθεν συνέπεια ὑπῆρξεν ἡ ἀθλιότης τῶν ἐργατῶν, καὶ ἡ ἐμφάνισις ἐν τῷ πολιτισμῷ χωριστῆς τάξεως ἐνδεῶν.

Μετ' ὀλίγον προέκυψεν ἄλλο σύστημα. Προέκυψε τὸ χειρουργαστήριον. Ὁ ἐργοδότης συγκεντρώνει δηλαδή τοὺς ἐργάτας ὑπὸ ἓν κτίριον, ἀντὶ νὰ ἀναθέτῃ αὐτοῖς ἐργασίαν κατ' οἶκον. Μεγάλα ἀποτελέσματα ἐπηκολούθησαν τὸ νέον τοῦτο σύστημα. Προέκυψε δηλαδή ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας καὶ ἡ γένεσις ἐργατῶν ἐξησκημένων εἰς ἓν μόνον μέρος. Ἐντεῦθεν ἡ παραγωγὴ τῶν προϊόντων τεραστίως ἠὔξησε, μάλιστα διότι ταυτοχρόνως ἐτελειοποιήθησαν, ὡς ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας, καὶ τὰ ἐργαλεῖα. Κατὰ φυσικὴν ἀνέλιξιν ἐπηκολούθησε συστηματικὴ δριμύνησις, καὶ ἀλληλεξαρτησία, ὁμοιομορφία, κανονικότης καὶ τάξις. Πράγματι ἔχομεν ἱεραρχίαν ἐργατῶν μὲ ὠρισμένην κλίμακα ἡμερομισθίου. Ἐπειδὴ δὲ πᾶσα παραγωγὴ ἀπαιτεῖ καὶ πολλὰς ἀπλουστάτας ἐργασίας ὅς δύνανται νὰ ἐκτελέσωσιν οἰοιδῆποτε, ἀνευ εἰδικῆς δεξιότητος, ἔπεται ὅτι τὸ χειρουργαστήριον ἔδωκε χώραν εἰς γένεσιν τάξεως ἐργατῶν μὴ ἐχόντων οἷανδῆποτε εἰδικότητα. Μεταξὺ τούτων ἄρα δύνανται νὰ συγκαταλέγωνται γυναῖκες καὶ παιδιά.

Τοιαῦτα χειρουργαστήρια ἦσαν πολλὰ καὶ σπουδαῖα ἐπὶ δύο αἰῶνας ἐν Ἀγγλίᾳ. Καὶ τὸ σύστημα τοῦτο τέλος ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἀναπτύξεως καὶ ὑπεχώρησεν εἰς ἄλλας ἐπιδράσεις. Ἡ μηχανὴ ἐνεφανίσθη μὲ ὀριστικὴν τάσιν νὰ ἀντικαθιστᾷ πανταχοῦ τὸ ἐργαλεῖον. Ἐντεῦθεν προέκυψε τὸ ἐργοστάσιον, τὸ ὁποῖον ἀρῆμεν ἰδιάζουσαν σφραγίδα εἰς τὴν βιομηχανικὴν παραγωγὴν, καὶ δὴ καὶ εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος.

Ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἐργαλείου καὶ μηχανῆς, καί, ἐν συναφείᾳ πρὸς τοῦτο, μεταξὺ χειρουργαστηρίου καὶ ἐργοστασίου συνοψίζεται ὡς ἑξῆς: Εἰς τὸ χειρουργαστήριον ὁ ἐργάτης χρησιμοποιεῖ

τὸ ἐργαλεῖον. Εἰς τὸ ἐργοστάσιον ἐπιμελεῖται τὴν μηχανήν. Εἰς τὸ χειρουργαστήριον ἡ κίνησις τοῦ ἐργαλείου ὀφείλεται εἰς αὐτὸν· εἰς τὸ ἐργοστάσιον αὐτὸς ὀφείλει νὰ ἀκολουθῇ τὴν κίνησιν. Ἐν ἄλλαις λέξεσι τὴν ἰσόβιον ἔξιν τοῦ διεκθύνειν ἐν εἰδικὸν ἐργαλεῖον, διεδέχθη ἡ ἰσόβιος ἔξιν τοῦ ἐπιμελεῖσθαι μίαν εἰδικὴν μηχανήν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν χειρουργαστηρίων βάσις εἶνε ἡ χειρουργασία, καὶ οἱ ἐργάται οὕτω ἀποτελοῦν μέλη ἐνὸς ζῶντος μηχανισμοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐργοστασίων ὑφίσταται μόνον νεκρὸς μηχανισμὸς ἀνεξάρτητος αὐτῶν. Οἱ ἐργάται εἶνε ἐνσωματωμένοι εἰς αὐτὸν τὸν νεκρὸν μηχανισμὸν ὡς ζῶντα ἐξαρτήματα.

Αἱ τελειοποιήσεις τῶν μηχανῶν καὶ αἱ ἐφευρέσεις νέων ἐξηκολούθησαν μετὰ τὸν 18^{ον} καὶ 19^{ον} αἰῶνα, καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος τούτου χρονολογεῖται ἡ συγκέντρωσις τῶν ἐργοστασίων εἰς τὰς πόλεις, ἐνῶ πρὶν ἦσαν παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν, τοῦ ὕδατος ὄντος κινητηρίου δυνάμεως πρὸ τῆς ἀναλύσεως τῆς ἀτμομηχανῆς.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ συστήματος τῶν ἐργοστασίων ἐπὶ τοῦ βιομηχανικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου εἶνε οὕτως κολοσσιαία. Χειρουργάται καὶ χειρουργαστήρια καὶ «οἰκιακὸν» σύστημα, ὅλα ἐξηφανίσθησαν πρὸ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ ἐργοστασίου, καὶ ὁ ὄλεθρος ἐξήπλωσε τὴν σκιάν του ἐπὶ χιλιάδων ἐργατῶν κατ' ὅλην τὴν Ἀγγλίαν. Τόσον δεινὸς ἐπροχώρησεν ὁ ὄλεθρος οὗτος ὥστε τῷ 1838 ἔφθασαν αἱ οἰκογένειαι τῶν ὑφαντῶν νὰ παλαιώσῃ πρὸς ἐπίτευξιν ἡμερομισθίου 25 λεπτῶν. Σημειωτέον ὅτι ἐπειδὴ ἡ μηχανὴ δὲν ἔχει ἀνάγκην ὀμαλέων χειρῶν, γυναῖκες καὶ παιδιά ἀσμένως ἐχρησιμοποιοῦντο πρὸς ἐπαύξησιν τοῦ πλούτου τοῦ εἰσρέοντος εἰς τὰ βαλάντια τῶν κεφαλαιούχων. Τῷ 1833 ἐψηφίσθη νόμος ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπαγορεύων τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἀδυνάτων, ἀλλὰ πρὸ τοῦ νόμου τούτου, ἀναφέρεται ὅτι μείρακες καὶ κοράσια, εἰργάζοντο ἀδιακόπως νύκτα καὶ ἡμέραν καὶ ἐπολλαπλασίαζον τεραστίως τὰ κέρδη τῶν ἐργοστασιαρχῶν. Μὲ τὴν βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν προέκυψεν ἐν μεγάλας διαστάσεις ἡ κοινωνικὴ πλῆγῃ ἡ συνισταμένη εἰς μυριάδας ἐργατῶν στερουμένων ἐργασίας. Τοῦτο εἶνε συνέπεια περιτετεῖων τοῦ ἐμπορίου. Αἱ ἐμπορικαὶ κρίσεις ἐμποδίζουν τὴν πώλησιν τῶν παραχθέντων προϊόντων, ἢ σταματῶσι τὸ ἐργοστάσιον. Ἐμποροὶ, πωληταὶ καὶ κατασκευασταὶ χρεωκοποῦσι, καὶ οἱ ἐργάται κατὰ χιλιάδας χάνουν τὰς ἐργασίας των διαμένοντες ἄεργοι.

Κατ' ἀρχὰς αἱ ἐργατικαὶ τάξεις ἐξηγέρθησαν κατὰ τῶν δεινῶν τοῦ συστήματος τῶν ἐργοστασίων κατὰ τρόπον βάρβαρον καταστρέφουσαι τὰ ἐργοστάσια καὶ ἰδίως τὰς μηχανὰς ὡς ἐθεώρουν πηγὴν τῆς δυστυχίας των. Βαθμηδὸν ἐγκατελείφθησαν αἱ μέθοδοι αὗται τῆς ἐπιθέσεως καὶ ἐγέ-

νετο προσηρυγή εις τὸ ὄπλον τῆς ἀπεργίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως μεταρρυθμιστῶν τινες ὠργάνωσαν κίνημα ἀνορθώσεως προτείναντες ῥιζικὰ μέτρα.

Ὁ Ροβέρτος Όουεν, ὅστις ἀπέθανε τῷ 1858, ἐρήρημοσε τοιαῦτα μέτρα εἰς τὸ βαιβιακεργασίας του. Περιορίσε τὰς ἐργασίμους ὥρας εἰς δέκα, ἀνήγειρεν ὑγιεινὰ οἰκήματα διὰ τοὺς ἐργάτας, ὠργάνωσε συνεργατικὴν παροχὴν χροειδῶν, ἐμερίμησε περὶ δωρεᾶς ἰατρικῆς περιθάλψεως, καὶ ἐκανόνισε πληρωμὴν ὀλοκλήρου μισθοῦ εἰς ἕκαστον ἐργάτην. Τὸ ἐργοστασίον τοῦ Όουεν, μεθ' ὅλην τὴν κολοσσαίαν δαπάνην εἰς ἣν ὑπεβλήθη χάριν τῆς εὐημερίας τῶν ἐργατῶν, ἠδουκίμησεν ἀρκετῶς καὶ ὑπὸ ἔποψιν κέρδους. Ἐγένετο μάλιστα καὶ περιώνυμον, διότι σοφοὶ καὶ κυβερνηταὶ καὶ βασιλεῖς προσήρχοντο πανταχόθεν τῆς Ἑυρώπης ἵνα τὸ ἐπισκεφθῶσιν. Ἐν τούτοις τὸ παράδειγμα τοῦ Όουεν δὲν τὸ ἠκολούθησαν οἱ ἄλλοι ἐργοστασιάρχαι καὶ ὁ Όουεν ἀπογοητευθεὶς ὡς πρὸς τὸ πείραμα τοῦτο κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ ἐργατικὸν πρόβλημα ἠδύνατο μόνον νὰ λυθῇ διὰ γενικῆς νομοθεσίας ὑποχρεούσης πάντας τοὺς ἐργοστασιάρχας. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Όουεν ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐγείρας τὴν ἀπαίτησιν τῶν ἐργατικῶν τάξεων ὕπως ψηφισθῶσι νόμοι ἀφορῶντες τὰ ἐργοστάσια τῷ 1813, καὶ ἐξηκολούθησε νὰ ἐπιδιώκῃ ὀτρυνῶς τὴν ψήφισιν αὐτῶν μέχρις οὗ καὶ ἐψηφίσθησαν. Ταυτοχρόνως ὑπέδειξε καὶ ὑπεστήριξε τὴν ὑπὸ τοῦ κράτους σύστασιν ἐργοστασίων εἰς τὰ ὅποια νὰ χρησιμοποιῶνται ἐργάται στερηθέντες τῆς ἐργασίας των. Ὡς ἦτο φυσικὸν ὁ Όουεν, ἀνεπαίσθητος ἀπὸ σκέψεως εἰς σκέψιν, κατέληξεν εἰς τὴν ἀνιγνωρίσιν τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ ἔκτοτε μάλιστα ἔπαυσε φρονῶν ὅτι διὰ μεριμνῶν καὶ τοπικῶν μεταρρυθμίσεων ἠδύνατο νὰ μεταμορφωθῇ ἡ κοινωνία. Εἰς τὰ συγγράμματά του ἀναπτύσσει ὅτι πολὺ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδείας, καὶ ἐκ τῆς συνέσειος τῶν κυβερνητῶν οἷτινες ὀφείλουσι νὰ μεριμνῶσι περὶ τῆς ἀφυπνίσεως τῶν ἀτόμων, τὰ ὅποια νὰ διδάσκωνται ὅτι ἡ εὐδαιμονία τοῦ ἀτόμου ἐπιτυγχάνεται διὰ τῶν προσπαθειῶν του ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἄλλων. Πρακτικὸς ὅμως ὢν δὲν ἠρκεῖτο εἰς θεωρίας, ἀλλὰ προέβη εἰς ἐφαρμογὴν ἐκτενοῦς σχεδίου γεωργικῆς καὶ βιομηχανικῆς ὀργανώσεως. Ἀπετάθη πρῶτον εἰς τὰς λεγομένας ἀνωτέρας τάξεις τῆς κοινωνίας πρὸς ἀρωγὴν, ἀλλὰ τοιαύτην μὴ λαβῶν, ἤρξατο νὰ διαφωτίξῃ τὰς ἐργατικὰς τάξεις, χωρὶς ὅμως νὰ ἐξεγείρῃ ἐχθρότητα αὐτῶν κατὰ τῆς πλουτακρατίας, ἀλλὰ πάντοτε ἐντὸς τοῦ ὄριου τῶν νομίμων μεθόδων προσπαθῶν νὰ ἀφυπνίσῃ τὸν ἐργατικὸν κόσμον. Αἱ ἐνέργειαι αὗται τοῦ Όουεν ἐφῆσαν εἰς τὸν ζωηρότατον βαθμὸν των μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1826 καὶ 1837 ὅτε ἐξέδωκε πεντακοσίας προκηρύξεις, ἐξεφώνησε χιλίους λόγους, καὶ ἔγραψε δισχίλια ἄρθρα. Δὲν ὤκνησε νὰ προστρέξῃ καὶ πάλιν ζητῶν τὴν ἀρω-

γὴν κυβερνητῶν καὶ βασιλέων, πιστὸς ὢν εἰς τὴν ἀρχὴν του ὅτι πλούσιοι καὶ ἄπλοιοι, μονάρχαι καὶ ὑπήκοοι, ὅλοι ἔχουν κατ' οὐσίαν ἕν καὶ τὸ αὐτὸ συμφέρον. Ὅχι μόνον δὲ οὐδεμιᾶς ἔτυχεν ἀκροάσεως, ἀλλὰ καὶ ὁ κλῆρος ἐπετέθη κατὰ τῶν ἐνεργειῶν του τούτων ἀμειλίκτως, διότι ὁ Όουεν δὲν παρέλειπε νὰ μέμνηται τὴν ἐκκλησίαν ὡς ἀναξίαν τῶν σοσιαλιστικῶν διδαγμάτων τοῦ Χριστοῦ. Ἐπέσυρεν ἐπίσης τὴν μῆνιν καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ῥιζοσπαστῶν, διότι οὗτοι ἐπεδίωκον πολιτικὰ σχέδια τὰ ὅποια αὐτὸς ἐθεώρει δευτερεύοντα. Ἐν τούτοις τὰ πειράματα τοῦ Όουεν ἀπέτυχον ἐπενεγκόντα εἰς αὐτὸν κολοσσαίας ζημίας, καὶ ὁ κοινωνιστικὸς σάλος τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ ἑτεροματίσθη. Αἱ ἐργατικαὶ τάξεις ἔκτοτε περιῆλθον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν πολιτικοεπαναστατικῶν κινήματος γνωστοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Χαρτισμός. Μετὰ τὸν Χαρτισμὸν ἀνεφάνη ἡ ἐπιρροή τῶν Συντεχνιῶν καὶ τῶν Συνεργατικῶν Ἐταιρειῶν. Περὶ τὸ ἔτος 1837 αἴφνης ἐσχηματίσθη ἰσχυρὸν ἐργατικὸν κόμμα, ὑπὸ τὰς ἀκολουθίους περιστάσεις: τῷ 1832 κατεκτήθη ἐκλογικὸν δικαίωμα κατόπιν ἐπαναστατικῶν σάλου, καθ' ὃν οἱ φιλελεύθεροι ἐπέτυχον τὴν σύμπραξιν τῶν ἐργατικῶν τάξεων. Ἐν τούτοις ἐκλογικὸν δικαίωμα ἐδόθη μόνον εἰς τὰς μεσαίας τάξεις (τοὺς νοικοκυραίους) καὶ ἀφέθη νὰ ὑπονοηθῇ ὅτι τὰ συμφέροντα τῶν ἐργατικῶν τάξεων θὰ ἐλαμβάνοντο ὑπὸ σημείωσιν. Οἱ ῥιζοσπάσται ἐπρότειναν ἐπέκτασιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος εἰς τὰς ἐργατικὰς τάξεις, ἀλλὰ ἡ πρότασις ἀπερρίθη διὰ καταπληκτικῆς πλειοψηφίας, ὁ δὲ ἡγέτης τῶν φιλελευθέρων Ρῶσσελ ἐδήλωσεν ὅτι τὸ ἔργον τῆς ἀνορθώσεως συνετελέσθη πλέον καὶ οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο νὰ γίνῃ. Τοῦτο ἀκούσασαι αἱ ἐργατικαὶ τάξεις ἔσπευσαν νὰ συνασπισθῶσιν εἰς ὀργανώσεις ἰδίας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὑποκινήσεως σάλου σκοπὸν ἔχοντος τὴν παροχὴν ἐκλογικοῦ δικαιώματος εἰς τοὺς ἐργάτας. Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐργατικῶν τούτων κέντρων ἴστατο ὁ «Σύνδεσμος τῶν Ἐργατῶν τοῦ Λονδίνου» ἰδρυθεὶς τῷ 1836, διακηρύξας τὸ ἐξῆς πρόγραμμα: Καθολικὴ ψηφοφορία, ψηφοφορία διὰ κλήρων, ἴσαι ἐκλογικαὶ περιφέρειαι, βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ κατ' ἔτος, μισθοδοσία τῶν βουλευτῶν, τροποποιήσις τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου. Τὸ πρόγραμμα αὐτὸ προεκηρύχθη ὡς ὁ Χάρτης τοῦ Λαοῦ καθόσον ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τοῦ παραγωγικοῦ κόσμου, ἀκριβῶς ὅπως πρότινων αἰώνων ὁ Μέγας Χάρτης εἶχεν ἐξυπηρετήσῃ τὰ συμφέροντα τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τῶν νοικοκυραίων. Ἐντεῦθεν οἱ ὑποστηρικταὶ τοῦ προγράμματος τούτου ἐκλήθησαν Χαρτισταί. Ἡ διακήρυξις τοῦ Συνδέσμου, ἀπειθυνομένη εἰς τοὺς ἐργάτας τοῦ ἄλλου κράτους, ἔλεγεν ὅτι τὸ ἐργατικὸν κόμμα δὲν ἐπεδίωκε νὰ ἀφαιρέσῃ τὸν πλοῦτον οἰουδήποτε, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ δώσῃ τέλος εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀθλιότητα τῶν

παραγωγέων. Πάντοῦ ὅπου ὑπῆρχε βιομηχανικὴ κίνησις, πάντοῦ ὅπου ὑπῆρχεν ἐργοστάσιον ὑπῆρχε καὶ ἔνωσις χαρτιστῶν, τὸ κίνημα ὅμως ἀπέτυχε, καὶ ἡ ἀποτυχία ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ ἐβασίσθησαν ἐπὶ ἐσφαλμένων ὑπολογισμῶν καὶ ψευδῶν ἐλπίδων ὑπελόγησαν ὅτι ἡ πλουτοκρατία θὰ ἐνέδιδεν, καὶ τὸ ἐργατικὸν κίνημα θὰ ἐπετίγγανεν ὅπως ἐπέτυχε καὶ τὸ κίνημα τῆς ἀνορθώσεως. Ἐνεκα τοῦ ἐσφαλμένου τούτου ὑπολογισμοῦ τὸ Ἐργατικὸν κόμμα κατεσιγάσθη, καὶ μετὰ δύο νέας ἀτυχεῖς ἀποπείρας, τῷ 1840, καὶ τῷ 1848, δὲν ἐνεφανίσθη πλέον ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ χαρτισμοῦ. Τὸ ἐκ τοῦ σάλου τούτου κέρδος εἶνε ὅτι αἱ ἐργατικαὶ τάξεις τῆς Ἀγγλίας ἀφυπνίσθησαν λαβοῦσαι συναίσθησιν τῆς ἰδίας ἐαυτῶν ὑποστάσεως. Ἀλλὰ τὰ κινήματα ἅτινα τὸν ἐδημιούργησαν δὲν κατέληξαν εἰς πρακτικὸν ἀποτέλεσμα. Αἰσιωτέρα ὅμως ἀπέβη ἡ τύχη κινήματος προελθόντος καθαρῶς ἀπὸ τὰ σπλάγγνα τῶν ἐργατικῶν τάξεων. Αἱ ἐργατικαὶ τάξεις δηλαδὴ ἀπαξ ἀφυπνισθεῖσαι ἐσκέφθησαν νὰ συμπήξωσιν ἔνώσεις, ἀμιγῶς ἐργατικὰς, καὶ νὰ ἐπιδιορθώσιν εἰς τὴν ἐπιδιώξιν τῶν συμφερόντων των ἐπὶ τῇ βάσει τῆς βιονομικῆς ἀρχῆς ὅτι πᾶσα ἰσχὺς πηγάζει ἐκ τῶν ἔνδον. Κατὰ ταῦτα ἐξ ἑκάστου εἶδους ἐργασίας συνεστήθησαν συνεταιρισμοὶ πρὸς τὸν σκοπὸν βελτιώσεως τῶν ὄρων τῆς ἐργασίας καὶ προστασίας τῶν συμφερόντων των ἐν γένει. Οἱ συνεταιρισμοὶ εἶνε οἱ ἤδη ἐν Ἀγγλίᾳ κραταῖοι καὶ γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Συντεχνίαι (Trades Unions). Αἱ πρῶται Συντεχνίαι ἀνεφάνησαν τὸν 18^{ον} αἰῶνα, ὅταν πρῶτον ἐξεργάγη ἐπὶ τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου ἡ μανία τῆς κεφαλαιοκρατικῆς παραγωγῆς. Ἀμέσως ἡ πλουτοκρατία ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτῶν ἀτηνῆς. Νόμοι ἐψηφίσθησαν ἐναντίον των, καὶ βαρεῖαι δικαστικαὶ ἀποφάσεις ἀπηγγέλθησαν κατ' αὐτῶν. Ἐν τῷ Ἀγγλικῷ Δικαίῳ ἡ Συντεχνία ἐταντίσθη μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς Συνωμοσίας διότι ἐθεωρεῖτο ἔγκλημα ἡ ἀπαίτησις αὐξήσεως τοῦ ἡμερομισθίου. Τοιαῦτα νομοθετήματα ἐξηκολούθησαν ψηφίζόμενα μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 18^{ου} αἰῶνος ὅτε καὶ ἐθεσπίσθη ὑπὸ τῆς Βουλῆς ὅτι πᾶσα ἀμοιβαία συνδρομὴ καὶ βοήθεια μεταξὺ ἐργατῶν ἐπὶ σκοπῷ ἀπαιτήσεως μεγαλειτέρου ἡμερομισθίου τιμωρεῖται μὲ φυλάκισιν. Τὸ τερατῶδες τοῦ πρῶτου καταφάνεται ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τὸν ἀγγλικὸν νόμον πᾶσα συνδρομὴ καὶ βοήθεια μεταξὺ ἐργοδοτῶν πρὸς μείωσιν τῶν ἡμερομισθίων τιμωρεῖται μὲ πρόστιμον. Ἀρχομένου τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, ὡς συνέπεια τοῦ εἰρημένου βλακώδους καὶ μοχθηροῦ νόμου, προέκυψε μέγας ἀριθμὸς μυστικῶν Συντεχνιῶν αἱ ὁποῖαι διὰ παντὸς βιαίου μέσου ἐπεδίωκον τοὺς σκοπούς των. Τὸ ἄδικον καὶ τὸ μάταιον τῆς νομοθεσίας ταύτης κατὰ τῶν ἐργατικῶν συνδυασμῶν, ἰδίως διότι ἀπεδείχθη

ὅτι οἱ συνδυασμοὶ τῶν ἐργοδοτῶν οὐδέποτε ἐτιμωρήθησαν, συνετάραξε τὴν κοινὴν γνώμην μέχρις οὗ ἐψηφίσθη νόμος αἵμων τὴν ἀπαγόρευσιν τῶν ἐργατικῶν συνδυασμῶν καὶ τιμωρῶν μόνον τὰ βίαια μέσα. Ἀλλὰ τὴν κοινὴν γνώμην ἐπιρραΐζει πάντοτε ὁ ἡμερήσιος Τύπος ὁ ὁποῖος πανταχοῦ ὑπερηρετῆ τὰ συμφέροντα τῶν νοικοκυραίων. Ἐπομένως ἡ κοινὴ γνώμη πάντοτε διετέθη δυσμενῶς πρὸς τὰς Συντεχνίας. Μολατιῦτα ἡ σταδιοδρομία τῶν Συντεχνιῶν τῆς Ἀγγλίας ὑπῆρξε θριαμβευτικὴ. Μέχρι τοῦ 1866 αἱ Συντεχνίαι ἐθεωροῦντο ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ Δικαίου, ὡς παράνομοι Συνδυασμοί, ἀλλ' ἀφ' οὗτου, κατὰ τὸ εἰρημένον ἔτος, διορίσθη Βασιλικὴ Ἐπιτροπὴ νὰ ἐρευνήσῃ τὴν φύσιν καὶ τὸν χαρακτήρα τῶν Συντεχνιῶν, ἡ κατ' αὐτῶν προκατάληψις ἔπαυσεν. Ἐκτοτε αἱ Συντεχνίαι ἀνεγνωρίσθησαν ἐπισήμως ὡς νόμιμοι συνδυασμοὶ καὶ ἀνεγράφη ἡ νομιμότης των δι' εἰδικοῦ νόμου τοῦ 1871, καὶ δι' ἑτέρου εἰδικοῦ ἐπίσης νόμου τοῦ 1876. Τὸν νόμον τοῦ 1876 ἐπρότεινεν ἡ συντηρητικὴ κυβέρνησις τοῦ Δισραέλι θέλοντος νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Ἐργατικοῦ κόμματος. Μάλιστα καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας ἀνεγνωρίσθη καὶ ἐπίσης κατέστησαν διὰ τοῦ εἰρημένου νόμου τῶν συντηρητικῶν αἱ Συντεχνίαι νομικὰ πρόσωπα. Τὴν σήμερον αἱ Συντεχνίαι τῆς Ἀγγλίας εἶνε ἐξόχως ἐπιβάλλοντα σωματεῖα καὶ ἀριθμοῦσιν ἐν ὄλῳ περὶ τὰ δύο ἑκατομμύρια ἐργατῶν καλῶς ὀργανωμένων, πολλάκις δὲ γίνονται ὑπουργοὶ γραμματεῖς Συντεχνιῶν. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως εἶνε ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη θεωρεῖ τὰς Συντεχνίας ὡς ἀπαραίτητον θεσμὸν τῆς ἀγγλικῆς πολιτείας καὶ θεμελιώδη βίασιν τοῦ Συντάγματος, ὁσάκις δὲ ἔριδες συμβαίνουν μεταξὺ Συντεχνιῶν καὶ ἐργοδοτῶν, ἡ κοινὴ γνώμη τάσσεται πάντοτε μετὰ τῶν Συντεχνιῶν. Πολλάκις δὲ ἡ Κυβέρνησις, προκειμένου νὰ εἰσαγάγῃ νομοσχέδια ἀφορῶντα τὰς ἐργατικὰς τάξεις, ζητεῖ τὴν συμβουλήν τῆς σχετικῆς Συντεχνίας. Ὁ θεσμὸς τῶν Συντεχνιῶν εἰκονίζει τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τῶν ἐργατικῶν τάξεων τῆς Ἀγγλίας. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἡ ἀπεργία ἦτο τὸ μόνον ὄπλον τῶν ἐργατῶν, ἀλλὰ καθόσον ἠνοιγόγοντο οἱ ὀφθαλμοὶ των καὶ ἰδίως ἀφοῦ αἱ Συντεχνίαι ἀπεταμίευσαν μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ ὑπὲρ τῶν σκοπῶν των, κατέστη δῆλον εἰς αὐτοὺς ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ὄπλα, πολλάκις προτιμώτερα. Οὕτω κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα νὰ ἐπιδιώξωσι τὴν σύστασιν Διαιτητικῶν Συμβουλιῶν ἅτινα καὶ ἐσυστήθησαν τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1860. Ἀλλ' οὔτε περὶ αὐτῶν ἐπιτρέπει ὁ γῶρος νὰ κάμω μακρὸν λόγον, οὔτε περὶ τοῦ παραλλήλου πρὸς τὰς Συντεχνίας κινήματος τῶν Συνεργατικῶν Ἐταιρισμῶν, οἵτινες, ἐγκαινισθέντες ἀπὸ τοῦ 1858 καὶ ἐνθαρρυνθέντες διὰ τῶν νομοθετημάτων τοῦ Δισραέλι, ἐξακολουθοῦσι νὰ ἀκμαίωσι μέχρι σήμερον.

Ἐν συνόψει, λοιπόν, ἡ φορὰ τῆς κοινωνικῆς ἐν Ἀγγλίᾳ μεταρρυθμίσεως κατέληξεν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ κράτους ἀναγνώρισιν τῶν ἀξιώσεων τῆς Ἐργασίας. Τῆς φορᾶς ταύτης κατήρξατο ὁ Ροβέρτος Ὁουεν, ὁ εἰσαγωγὸν εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνικὴν κίνησιν τὴν ἀρχὴν τῆς προστασίας τῶν ἐργατῶν καὶ ἐπομένως καταργήσας τὴν πρώην ἐπικρατοῦσαν ἀρχὴν ὅτι μόνον τῶν κυβερνωσῶν τάξεων τὰ συμφέροντα ἔχουν σπουδαιότητα. Ὁ πρῶτος περὶ ἐργοστασίων νόμος ἐψηφίσθη τῷ 1819, ἀπαγορεύων τὴν χρησιμοποίησιν μειράκιων καὶ νεανίδων ἐν τοῖς βαμβακεργοστασίοις. Ἄλλος νόμος ἐψηφίσθη τῷ 1833, δυνάμει τοῦ ὁποίου διαρρίθονται ἐπὶ τῶν ἐργοστασίων καθήκον ἔχοντες νὰ ἐπιβλέπωσι τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μέτρων περὶ τῆς προστασίας τῶν ἐργατῶν. Τὸν θεσμὸν τοῦτον τῶν ἐλοπτῶν ἐμυμήθησαν ὅλα τὰ πεπολιτισμένα κράτη. Μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν οἵτινες συνετέλεσαν εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀφύπνισιν εἶνε ὁ Καρλάυλ, ὅστις διὰ τῆς ἰσχύος τῶν συγγραμμάτων του, καθιέρωσε τὴν ἀρχὴν ὅτι ἡ πολιτεία ὀφείλει νὰ προνοῇ περὶ τῆς εὐημερίας τῶν ἐργατῶν. Μαθητὴς τοῦ Καρλάυλ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ Δισραέλης, ὅστις καὶ ὡς πρωθυπουργὸς καὶ ὡς μυθιστοριογράφος, ἔδωκε μεγάλην ὠθησιν εἰς τὰς περὶ κοινωνικῆς μεταμορφώσεως ἰδέας. Ἐπίσης ὁ Φρειδερίκος Μῶρις, ὅστις ἐκήρυξε τὸ δόγμα ὅτι, τὰ συμφέροντα πάντων εἶνε κοινά, καὶ ἕκαστος εἶνε πλήρης ὑποχρεώσεων πρὸς τοὺς ἄλλους. Αὕτη εἶνε ἡ βάση τοῦ λεγομένου «κατὰ Χριστὸν σοσιαλισμοῦ», ὑπὲρ ἐπικρατήσεως τοῦ ὁποίου συνέπραξεν ὁ μυθιστοριογράφος καὶ ἱεροκήρυξ Κίγξλεν, καὶ ὁ βαθύπλουτος ἐργοστασιάρχης Νήλ. Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἐδημιούργησαν τοιοῦτον θεῦμα ἐν τῇ κοινῇ γνώμῃ ὥστε ἐπανειλημμένως διωρίσθη ἐπιτροπὴ πρὸς ἔρευναν τῆς καταστάσεως τῶν ἐργατικῶν τάξεων. Αἱ ἀποκαλύψεις τῶν ἐπιτροπῶν προσηλάσαν σφοδρὰν ἀγανάκτησιν, καὶ μάτην ἐπιτήδειοι πλουτοκράται, καὶ ἀφελεῖς καθηγηταὶ τῶν πανεπιστημίων εἰργάσθησαν νὰ ἐξαλείψωσι τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τὰ κέρδη τῶν κεφαλαιούχων πραγματοποιοῦνται εἰς βάρος τῶν ἐργατικῶν τάξεων δηλαδὴ εἰς βάρος τοῦ ἔθνους. Οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνακόψῃ τὸ μεταρρυθμιστικὸν θεῦμα χάρις εἰς τὸ ὁποῖον τῷ 1847 ἐψηφίσθη νόμος περιορίζων τὰς ἐργασίμους ὥρας εἰς δέκα. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ νόμου τούτου διέψευσαν τὰς προρησεις τῶν ἀντιδραστικῶν, διότι ὄχι μόνον δὲν ἐπῆλθεν ἡ προρηθεῖσα βλάβη τοῦ ἐμπορίου, ἀλλ' ἀπεναντίας ἡ ἀξία τῆς ἐξαγωγῆς ἠῤῥῆσε κατὰ 35 τοῖς ἑκατόν. Τῷ 1868 πρωθυπουργοῦντος τοῦ Δισραέλη, ὅλοι οἱ περὶ ἐργοστασίων νόμοι ἐκωδικοποιήθησαν, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς προστασίας τοῦ ἐργάτου κατέστη ἐφεξῆς θεμελιώδης ἀρχὴ τοῦ ἀγγλικοῦ Συντάγματος, ἀρχὴ ἦν καὶ αὐτοὶ οἱ ἐργοστασιάρχαι ἠσπιάσθησαν ἀναγνωρίσαντες τὴν ἀγαθὴν αὐτῆς ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς βιομηχανικῆς προόδου.

ΤΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΤΟΥ ΕΡΓΑΤΟΥ.

[Κατὰ παράκλησιν πολλῶν ἀναδημοσιεύομεν τὸ Ἐγχειρίδιον τοῦ Ἐργάτου ὅπερ ἤδη ἔχει ἀναδημοσιευθῆ εἰς πλείστας ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ πλέον ἢ ἅπαξ. Ἐπιφυλασσόμεθα νὰ συμμορφωθῶμεν καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν πολλαχόθεν ἐκφρασθεῖσαν, νὰ ἐκδώσωμεν τὸ πονημάτιον καὶ αὐθις εἰς ἰδιαίτερον τεύχος].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Χρήσιμος καὶ ἀναγκαῖα ἐργασία.

Ἐργασία καὶ ἀνάπαυσις ἀπαραίτητος συνδυασμός. — Οἱ πλοῦσοι ζοῦν δαπάναις τῶν πτωχῶν. — Τὸ χρῆμα δὲν εἶνε πλοῦτος. — Δύο εἰδῶν ἀξία. — Τίς ἡ ἀξία ἐπὶ ἀγροῦ διὰ τὸν πεινῶντα. — Τίς ἡ ἀξία ἐπὶ ἀγροῦ διὰ τὸν μὴ πεινῶντα. — Τὸ μονοπώλιον τοῦ ἐδάφους καὶ τὸ μονοπώλιον τῶν ἐργοστασίων.

Ἐκὼν ἄκων ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ ζήσῃ πρέπει νὰ ἐργασθῇ. Πρὸς παραγωγὴν τῶν τριῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων πραγμάτων δηλαδὴ τῆς τροφῆς, τῆς ἐνδυμασίας καὶ τῆς στέγης, δὲν ἀπαιτεῖται οὔτε μακρὰ οὔτε ἐπίμοχθος ἐργασία. Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀπαραιτήτου ἐργασίας πρὸς παραγωγὴν τῶν τριῶν εἰρημένων ἀναγκαίων πραγμάτων ἠδύνατο νὰ μένῃ δι' ἕκαστον ἀφθονος χρόνος δι' ἀνάπαυσιν καὶ παραγωγὴν ἄλλων ἔργων.

Ἐν ἡ ὁμοῦ καταστάσει εὖρηται σήμερον ἡ κοινωνία, ἡ ἐργασία καὶ ἡ ἀνάπαυσις διανέμεται κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε, ἀντὶ ἕκαστος νὰ ἐργάζεται καὶ ν' ἀναπαύηται, ἀναπαύονται ὀλίγοι χωρὶς νὰ ἐργάζωνται, οἱ δὲ λοιποὶ ἐργάζονται χωρὶς νὰ ἀναπαύωνται. Κατὰ συνέπειαν ἡ κοινωνία διαιρεῖται εἰς πλουσίους καὶ πτωχοὺς. Πᾶν ὅ,τι ἀπολαμβάνουν οἱ πλούσιοι τὸ παράγον οἱ ἄπλοιοι διὰ τῆς ἀκαταπαύστου ἐργασίας. Οἱ μὴ πλούσιοι συντηροῦν τοὺς πλουσίους μὲ θυσίαν τῆς ἰδίας περιορισίας καὶ ζωῆς. Καὶ ὄχι μόνον τοὺς συντηροῦν παράγοντες τὰ τρία ἀπολύτως ἀναγκαῖα πράγματα, ἀλλὰ ἱκανοποιοῦν καὶ τὴν ἀπλησίαν των παράγοντες ὅλα τὰ ἄχρηστα πράγματα ἅτινα ἀπαιτεῖ ἡ ματαία πολυτέλεια. Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι οἱ ἄπλοιοι εἶνε δοῦλοι τῶν πλουσίων, καὶ ἐνόσφ' δὲν ζητοῦν τὴν ἐλευθερίαν των, οὐδεὶς θὰ φροντίσῃ νὰ τοῖς τὴν δώσῃ. Ἡ ἐλευθερία οὐδέποτε ἐπιτυγχάνεται ὡς δῶρον, ἀλλὰ κατακτᾶται ὡς δικαίωμα. Ἄλλ' ἡ ἐλευθερία πρέπει νὰ εἶνε πραγματικὴ. Τότε μόνον εἶνέ τις πραγματικῶς ἐλεύθερος, ὅταν συνεισφέρων τὴν χρῆσιμον ἐργασίαν του, ἀπολαμβάνῃ ὡς ἀμοιβὴν ὀλόκληρον τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας του, τῇ ἐγγυήσῃ τῆς πολιτείας. Τότε εἶνε πλούσιος καὶ ἀνεξάρτητος. Τότε οὐδεὶς εἶνε πτωχὸς ἢ δοῦλος. Οὐδεὶς δύναται νὰ εἶνε πλούσιος καὶ ἀνεξάρτητος ἐὰν δὲν εἶνε ὅλοι ἀνεξαιρέτως πλούσιοι καὶ ἀνεξάρτητοι. Ὅρος δὲ ἀπαραίτητος εἶναι ἡ συνεισφορὰ χρῆσιμον ἐργασίας ὑπὸ ἑκάστου.

Τὸ χρῆμα δὲν εἶνε πλοῦτος, ἀλλ' ἀπλῶς συμβόλική παράστασις τοῦ πλούτου. Πλοῦτος εἶνε πᾶν ὅ,τι ἱκανοποιεῖ τὰς χρεῖας τοῦ ἀνθρώπου

ἢ ὁπωσδήποτε ἐξυπηρετεῖ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἀνθρωπίνης ἀνάγκης καὶ εὐημερίας. Πρὸς ἐνκολίαν τῆς κυκλοφορίας ὁ πλοῦτος ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ χρήματος, ἀλλὰ δικαιοδικῶς ἀνήκει εἰς τὸν ἐργαζόμενον καὶ ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς χρησίμου ἐργασίας. Αὐτὸς εἶνε ὁ μόνος ἐντιμὸς τρόπος ἐπιτεύξεως πλούτου. Ἡ ἐργασία πρέπει νὰ εἶνε χρήσιμος καὶ ἀναγκαῖα. Ἄλλως εἶνε ματαία ἐξάντλησις τῆς πολυτιμῆς δυνάμεως τοῦ ὄρου. Ἐὰν ἡ ἐργασία δὲν εἶνε χρήσιμος καὶ ἀναγκαῖα δὲν παράγει πλοῦτον, καὶ εἰς τὸν ἐκτελοῦντα ἐργασίαν ἀχρηστοὶ καὶ περιττὴν οὐδὲν ὄφελος.

Ἐπὶ ἑκατὸν χιλιάδων πληθυσμοῦ μόνον οἱ δικτακισχίλιοι ἐκτελοῦν ἐργασίαν χρησίμου καὶ ἀναγκαῖαν ἦτοι τὸ ἐν δωδέκατον ὄλοι οἱ ἄλλοι ματαιοποροῦν ἢ δὲν ἐργάζονται ποσῶς. Ἐπὶ ἑπτὰ χιλιάδων πληθυσμοῦ, ἑκατὸν ἄτομα μόλις οἰκειοποιοῦνται ὅλα τὰ χρήσιμα πράγματα ἅτινα παράγουν οἱ δικτακισχίλιοι ἐργάται.

Αὐτὰ τὰ χρήσιμα πράγματα ἔχουν ἀξίαν. Ἡ ἀξία παντὸς χρησίμου πράγματος εἶνε δύο εἰδῶν, ἀλλὰ τὰ δύο ταῦτα εἶδη τῆς ἀξίας δὲν πρέπει νὰ συγγέωνται. Ἐκαστον χρήσιμον πρᾶγμα ἔχει ἀξίαν ὡς ἱκανοποιοῦν τὰς χρεῖας τοῦ ἀνθρώπου, ἔχει δὲ καὶ ἄλλην ἀξίαν ὡς δυνάμενον νὰ ἀνταλλαχθῆ πρὸς ἄλλο χρήσιμον πρᾶγμα.

Εἰς ἄρτος δύναται νὰ ἀνταλλαχθῆ μὲ ἕνα λαιμοδέτην, παραδείγματος χάριν. Ὁ ἄρτος, λοιπόν, καθὼς καὶ ὁ λαιμοδέτης ἔχει ἀξίαν ἀνταλλακτικὴν. Ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην ἄρτος καὶ λαιμοδέτης εἶνε τῆς αὐτῆς ἀξίας, ἀλλὰ προκειμένου νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν πείναν τοῦ ἀνθρώπου ὁ ἄρτος ἔχει ἀξίαν ἀπείρως μεγαλειτέραν τοῦ λαιμοδέτου.

Ἐφ' ὅσον, λοιπόν, δύο πράγματα, παραχθέντα ὑπὸ ἴσης ποσότητος ἐργασίας, δύναται ν' ἀνταλλαχθῶσιν ἔχουσιν ἀξίαν ἣτις εἶνε σταθερὰ καὶ ἀναλλοίωτος, καὶ αὐτὴ εἶνε ἡ ἀνταλλακτικὴ τῶν ἀξία. Ἀλλ' ἡ ἀξία τῶν ἢ ἐξαρτωμένη ἀπὸ τὰς χρεῖας τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶνε σταθερὰ. Διὰ τὸν πεινῶντα ὁ ἄρτος ἔχει μεγάλην ἀξίαν, ἀλλὰ διὰ τὸν μὴ πεινῶντα δὲν ἔχει ἄλλην ἀξίαν εἰμὴ μόνον τὴν ἀνταλλακτικὴν. Αὐτὴ δὲ ἡ μὴ σταθερὰ ἀξία εἶνε ἡ θεραπευτικὴ. Μὴ λησιμονῶμεν λοιπόν ὅτι πᾶν χρήσιμον πρᾶγμα ἔχει 1) ἀξίαν θεραπευτικὴν καὶ 2) ἀξίαν ἀνταλλακτικὴν αἰτινες οὐδέποτε πρέπει νὰ συγγέωνται.

Ἐνεκα τῶν δύο τούτων εἰδῶν τῆς ἀξίας μεγάλη τυραννία δύναται νὰ ἐξασκηθῆ, ἐὰν οἱ ἐργάται δὲν προσέχουν. Παραδείγματος χάριν, ἄρτοποιός τις ἔχει τὸ μονοπώλιον τοῦ ἄρτου. Δύναται, ἂν θέλῃ, ν' ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τοὺς πεινῶντας ὅσῳ δήποτε μεγάλην τιμὴν δι' ἕκαστον ἄρτον. Ὁ πεινῶν δύναται νὰ ἐξαναγκασθῆ νὰ δώσῃ καὶ ὅλην τὴν περιουσίαν του δι' ἕνα ἄρτον καὶ οὕτω ὁ ἔχων τὸ μονοπώλιον οἰκειοποιεῖται τὴν περιουσίαν τοῦ ἄλλου ἐπιβάλλων τιμὰς

μεγαλιτέρας τῆς ἀξίας τῶν εἰδῶν ἅτινα πωλεῖ. Τοῦτο, πράγματι, συμβαίνει ἐν τῇ σημερινῇ κοινωνίᾳ, διότι πᾶς ὁ ἔχων μονοπώλιον οὕτω πράττει. Τὸ μονοπώλιον ἐν γένει τοῦ πλούτου ἔχουσι δύο τάξεις ἀνθρώπων. Οἱ γαιοκτήμονες καὶ οἱ κεφαλαιοῦχοι. Οἱ μὲν γαιοκτήμονες ἔχουσι τὸ μονοπώλιον τοῦ ἐδάφους οἱ δὲ κεφαλαιοῦχοι τὸ μονοπώλιον τῶν μηχανῶν καὶ τῶν ἐργοστασίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Τὸ σύστημα.

Σχέσεις μεταξὺ γαιοκτήμονος καὶ γεωργῶν. — Μεταξὺ κεφαλαιοῦχου καὶ ἐργαζῶν. — Τὸ σύστημα ἐφ' ὃ καταθλίβεται ἡ ἀνθρωπότης. — Ποῖος μόνος δικαιούται νὰ εἶνε κεφαλαιοῦχος. — Φθίνει τὸ πνεῦμα ἢ φόβος τῆς ἀνεχρείας. — Θὰ πύση ὁ συντηρητισμὸς καὶ θὰ βασιλεύσῃ ἡ ἀγία.

Οἱ γαιοκτήμονες καὶ οἱ κεφαλαιοῦχοι, καθὼς ἔχοντες τὸ μονοπώλιον ἐν γένει τοῦ πλούτου, δύναται νὰ ἐπιβάλλωσιν ὅσους δήποτε ὄρους θέλουν ὅσον ἀφορᾷ τὴν χρῆσιν τοῦ πλούτου.

Ὁ γαιοκτήμων λέγει εἰς τοὺς ἐργάτας: «Ἐδῶ εἶνε τὸ ἐδαφὸς μου ἐπὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται νὰ ἐργασθῆτε πρὸς παραγωγὴν πλούτου. Ἐκ τοῦ πλούτου τὸν ὁποῖον θὰ παραγάγετε, ἡ μεγαλιτέρα μερὶς θὰ δοθῆ εἰς ἐμέ, ἡ μικροτέρα θὰ διαμοιρασθῆ εἰς σᾶς» οἱ ἀνθρώποι συναινοῦν ἐξ ἀνάγκης. Ὁ γαιοκτήμων, ἐν τούτοις, λαμβάνων ἀδιακόπως τὴν μερίδα του ἀποκτᾷ περισσότερον ἔδαφος καὶ κατὰ συνέπειαν εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐξαναγκάσῃ περισσοτέρους ἀνθρώπους νὰ ἐργάζωνται ὑπὸ τοὺς ὄρους οὓς ἐπιβάλλει.

Ὁ κεφαλαιοῦχος λέγει εἰς τοὺς ἐργάτας: «Ἐδῶ εἶνε αἱ μηχαναὶ μου καὶ τὰ ἐργοστάσιά μου ἐπὶ τῶν ὁποίων πρόκειται νὰ ἐργασθῆτε πρὸς παραγωγὴν πλούτου. Ἐκ τοῦ πλούτου τὸν ὁποῖον θὰ παραγάγητε ἡ μεγαλιτέρα μερὶς θὰ δοθῆ εἰς ἐμέ, ἡ μικροτέρα θὰ διαμοιρασθῆ εἰς σᾶς».

Οἱ ἀνθρώποι συναινοῦν καὶ ὁ κεφαλαιοῦχος λαμβάνει τὰ τρία τέταρτα περίπου, ἀφίνων εἰς αὐτοὺς τὸ ἐν τέταρτον νὰ τὸ μοιρασθῶσιν ὑπὸ μορφήν μισθοῦ. Ἄν ἦτο δυνατόν νὰ ζήσουν μὲ τὸ ἐν δέκατον θὰ ἐξαναγκάζοντο νὰ δεχθῶν τὸ ἐν δέκατον. Ἀλλὰ μὲ ὀλιγώτερον τοῦ ἐνός τετάρτου οἱ ἀνθρώποι θ' ἀπέθνησκον καὶ τοῦτο γνωρίζοντες οἱ κεφαλαιοῦχοι ἀφίνουν εἰς τοὺς ἐργάτας ἀκριβῶς ὅσον εἶνε δυνατόν μόλις νὰ διατηρῆ αὐτοὺς εἰς τὴν ζωὴν ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἵνα ἐργάζωνται καὶ παράγωσι πλοῦτον. Διότι ἂν λείπουν οἱ ἐργάται ὁ κεφαλαιοῦχος θ' ἀποθάνῃ τῆς πείνης, ὅσα χρήματα καὶ ἂν ἔχη. Ὑπὸ τὸ σύστημα τοῦτο καταθλίβεται ἡ ἀνθρωπότης, ὅπως ἐν τῇ ἀρχαιότητι κατεθλίβετο ὑπὸ τὸ σύστημα τῆς δουλείας, καὶ κατὰ τὸν μεσαιῶνα κατεθλίβετο ὑπὸ τὸ σύστημα τοῦ φεουδαλισμοῦ.

Τὸ σημερινὸν σύστημα τῶν μισθῶν εἶνε χειρότερον τῆς δουλείας καὶ τοῦ φεουδαλισμοῦ, καὶ ὅπως ἐκεῖνα κατηγορήθησαν τῇ ἀπαι-

τήσει τῶν ἐργατῶν, οἷτοι καὶ ἡ μισθοδολεία τῆς σήμερον θὰ καταργηθῆ τῇ ἀπαιτήσει τῶν ἐργατῶν.

Τί δηλαδὴ πρέπει οἱ ἐργάται ν' ἀπαιτήσωσι; *Νὰ παύσῃ τὸ μονοπώλιον τοῦ πλοῦτου.*

Τὸ ἔδαφος καὶ τὸ κεφάλαιον νὰ γίνῃ ἰδιοκτησία ὅλων τῶν ἐργαζομένων.

Εἰς μόνον κεφαλαιούχος πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ὅστις νὰ εἶνε ἐνταυτῶ καὶ γαιοκτήμων — ὁ μόνος γαιοκτήμων.

Ποῖος;

Τὸ σύνολον. Τὸ δημόσιον. Τὸ δημόσιον εἶνε πρόσωπον καὶ τὸ πρόσωπον αὐτὸ μόνον καὶ μόνον δικαιούται καὶ πρέπει νὰ εἶνε κεφαλαιούχος καὶ γαιοκτήμων:

Εἰς μόνον κριτὴν ἔστω οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, ὡς λέγει ὁ Ὀμηρος.

Τότε ἕκαστος θὰ ἐργάζεται ἐνταυτῶ καὶ θ' ἀναπαύεται καὶ θὰ λείπουν οἱ κηφήνες. Οὐδεὶς θ' ἀναπαύεται χωρὶς νὰ ἐργάζεται. Οὐδεὶς θὰ φοβῆται ἀνέχειαν θὰ μεταβληθῆ δηλαδὴ ἄρδην τὸ κοινωνικὸν σύστημα. Τὸ σύνολον, λοιπόν, τῆς κοινωνίας, μηδενὸς ἐξαιρουμένου, πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν πλήρη κυριότητα τοῦ ἔδαφους καὶ τοῦ κεφαλαίου. Ἀντὶ δηλαδὴ νὰ κατέχωσι τὸ ἔδαφος καὶ τὸ κεφάλαιον ὅλγα άτομα ἢ ομάδες ἀτόμων, δεόν τὰ πάντα νὰ γίνωσι κτῆμα τοῦ δημοσίου καὶ τὴν διαχειρίσιν αὐτοῦ ν' ἀναλάβῃ τὸ Κράτος, ὄχι τὸ κράτος ὅπως εἶνε σήμερον, ἀλλὰ τὸ Κράτος ὅπερ συναπαρτίζουσι οἱ ἐργάται. Ἄλλοτε κράτος ἦτο ὁ βασιλεὺς, σήμερον κράτος εἶνε οἱ ὑπουργοί. Εἰς τὸ ἐξῆς Κράτος πρέπει νὰ εἶνε τὸ σύνολον τῶν ἐργατῶν, τουτέστιν ἡ κοινωνία.

Σιδηρόδρομοι, πλοῖα ἐργοστάσια, μεταλλεῖα καὶ ἅπανα ἡ ἐμπορία καὶ βιομηχανία καθὼς καὶ ἅπαν τὸ ἔδαφος καὶ αἱ οἰκοδομαὶ ἀνήκουσιν εἰς τὸ Σύνολον καὶ ἡ διαχείρισις αὐτῶν δεόν νὰ ἀνατεθῆ εἰς τὸ Κράτος πρὸς χρῆσιν τοῦ Συνόλου.

Τοιοιουτρόπως ὅλοι θὰ ἔχωσιν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ συμφέρον. Κατὰ συνέπειαν θὰ παύσῃ ὁ συναγωνισμὸς καὶ θὰ βασιλεύσῃ ἡ ἀγάπη. Τότε καὶ μόνον θὰ εἶνε δυνατόν «ν' ἀγαπῶμεν ἀλλήλους».

Παύοντος τοῦ συναγωνισμοῦ, θὰ προκύψῃ ὅλος νέον κοινωνικὸν σύστημα βασιζόμενον ἐπὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Σωσιαλισμὸς καὶ χριστιανισμὸς εἶνε ἓνα πρᾶγμα. Γράφω τὸ σω με ὠμέγα διὰ νὰ ὑπενθυμίσω ὅτι ἡ ἐννοία του ταυτίζεται με τὴν ἐννοίαν τοῦ σώου καὶ τοῦ σωτηρίου.

Ὁ συναγωνισμὸς εἶνε ἀντίθετος τοῦ σοσιαλισμοῦ διότι προϋποθέτει ἀντίθετα συμφέροντα. καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ ἐπιβάλλει ἀμοιβαίαν ἐκμετάλλευσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Ἐκμετάλλευσις.

Οἱ κεφαλαιούχοι ἐκμεταλλεύονται τοὺς ἐργάτας. — Πῶς βαπτίζονται τὰ κλοπιμαῖα. — Ἐνῶ ὁ πλοῦτος αὐξάνει ἡ πτωχεία ἐπιτείνεται καὶ ἐκτείνεται. — Τί ἐστὶ τόκος. — Ἐργοστασιάρχαι, ἔμποροι, πρῶτονπουργοὶ καὶ ἄλλοι ἐπιχειρηματῆαι.

Ἐκμετάλλευσις συμβαίνει ὁσάκις τις λαμβάνει περισσότερον ἢ ὅσον δίδει. Ἐνεκα τοῦ σημερινοῦ συστήματος τῆς κοινωνίας ἡ ἐκμετάλλευσις θεωρεῖται νόμιμος, ἀλλ' ἐὰν εἶνε σύμφωνος πρὸς τοὺς νόμους οὓς θέτουσιν οἱ κεφαλαιούχοι δὲν εἶνε ὅμως σύμφωνος πρὸς τοὺς αἰώνιους νόμους τῆς φύσεως οὔτε συμφέρουσα εἰς τοὺς ἐργάτας. Οἱ κεφαλαιούχοι ἐκμεταλλεύονται τοὺς ἐργάτας διότι λαμβάνουσι παρ' αὐτῶν ὅλον τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας των καὶ ἐπιστρέφουν αὐτοῖς ἐν μορφῇ μισθοῦ μόλις ὅσα ἀρκοῦν πρὸς ἀθλίαν ὑπαρξιν. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον μένει εἰς τοὺς κεφαλαιούχους, ἀφοῦ δοθῶν οἱ μισθοὶ τῶν ἐργατῶν, καλεῖται ἐπιστημονικῶς ἐκμετάλλευμα.

Τὸ ἐκμετάλλευμα οἱ κεφαλαιούχοι τὸ διαμοιράζονται πρὸς ἀλλήλους διὰ συναγωνισμοῦ. Ὁ μεταξὺ τῶν κεφαλαιούχων συναγωνισμὸς πρὸς οἰκειοποίησιν τοῦ ἐκμεταλλεύματος εἶνε δεινὸς ὅσον σχεδὸν καὶ ὁ μεταξὺ τῶν ἐργατῶν συναγωνισμὸς πρὸς ἐπίτευξιν τῶν μισθῶν. Παντοίων κατηγοριῶν κεφαλαιούχοι μικροί, μεγάλοι, μέτριοι ἄμεσοι, ἔμμεσοι, κλπ. παλαίουν ὅπως λάβωσι τὴν μερίδα των ἐκ τοῦ ἐκμεταλλεύματος. Βεβαίως ὅταν οἱ κεφαλαιούχοι εἶνε πολλοὶ ἢ μερὶς εἶνε μικρά. Ἀλλὰ εἰς τὸν συναγωνισμὸν των δὲν ἀναμιγνύονται οἱ ἐργάται, διότι οὐδαμῶς μετέχουσι τῆς λείας αὐτοὶ ὄντες ἀπλῶς τὰ θύματα. Τὰ θύματα ταῦτα κοινῶς ὀνομάζονται «κατώτεραι τάξεις τοῦ λαοῦ» οἱ δὲ κεφαλαιούχοι ὀνομάζουσιν ἑαυτοὺς «ἀνωτέρας τάξεις». Εἰς δὲ τὴν λείαν τὴν ὁποίαν διανέμονται δίδουσι διάφορα ὀνόματα ὧν κυριώτερα εἶνε τὰ ἐξῆς γνωστά: Ἐνοίκιον, μεσιτεία, δικαιοῦματα, κέρδη, ἐπιχορηγήσεις, ἀπολαυαί, ἀσφάλιστρα, ἀποδοχαί, ἀμοιβαί, ἀλλὰ πρὸ πάντων τόκος κεφαλαίου. Αὐτὰ εἶνε τὰ διάφορα ὀνόματα μετὰ τὰ ὅποια αἱ «ἀνώτεραι» τάξεις ἐβάπτισαν τὰ λάφυρα δι' ὧν αἱ «κατώτεραι» τὰς συντηροῦν. Ὅτι δὲ ὅλος ὁ πλοῦτός των προέρχεται ἐκ τοῦ ἰδρωτός των ἐργατῶν δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία. Διότι καὶ ἂν ἄλλαι ἀποδείξεις ἔλειπον θὰ ἤρκει ὡς ἀπόδειξις τοῦτο: ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλη πηγὴ ἐν τῷ κόσμῳ ἐκ τῆς ὁποίας νὰ προέρχεται ὁ πλοῦτος. Πᾶν ὅτι ἔχουν λοιπὸν οἱ πλούσιοι πηγάζει ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν καὶ οὐδεὶς λόγος ἵνα ὁ πλοῦτος μεταβαίῃ εἰς τοὺς κεφαλαιούχους καὶ ὄχι εἰς τοὺς ἐργάτας.

Τὸ ἐκμετάλλευμα αὐξάνει μετὰ τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ. Καθὸσον ὁ πολιτισμὸς προχωρεῖ οἱ ἐργάται παράγουσι περισσότερα καὶ τὰ κέρδη τῶν κεφαλαιούχων πολλαπλασιάζονται ἐνῶ τῶν ἐργατῶν ἡ κατάστασις δὲν βελτιοῦται.

Ἐν Ἑλλάδι τὰ κέρδη τῶν κεφαλαιούχων δὲν εἶνε πολλά, ἀλλ' ἐν ἄλλαις χώραις ἐνθα ὁ πολιτισμὸς εἶνε πλέον προχωρημένος, τὸ ἐκμετάλλευμα εἶνε ἀφθονώτερον. Διὰ τοῦτο ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀμερικῇ ἐνῶ ὁ πλοῦτος αὐξάνει ἢ πτωχεύει ἐπιτείνεται καὶ ἐκτείνεται. Τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ περιμένωμεν καὶ ἐνταῦθα καθόσον ὁ πολιτισμὸς μας προβαίνει. Ἡ πρόοδος τῆς γεωργίας καὶ αἱ τελειότεραι μέθοδοι τῆς βιομηχανίας καὶ ὅλα ὅσα ὁ πολιτισμὸς ἐπιβάλλει καὶ καθιστᾷ δυνατὰ πολλαπλασιάζουν τὴν παραγωγικότητα δηλαδή ἐξάγουν ἀπὸ τὸν ἐργάτην πολλαπλάσιον πλοῦτον καὶ τὸν ἀποταμιεύουν εἰς τὰ βαλάντια καὶ τὰς ἀποθήκας τῶν κεφαλαιούχων. Ἐνεκα τοῦ συναγωνισμοῦ τὸν ὁποῖον οἱ κεφαλαιοῦχοι διεξάγουν πρὸς ἀλλήλους (καὶ εἰς τὸν ὁποῖον, ἐπαναλαμβάνω, οἱ ἐργάται δὲν ἀναμιγνύονται διότι αὐτοὶ συναγωνίζονται μόνον περὶ μισθῶν) ὁ τόκος τοῦ κεφαλαίου ἐλαττοῦται. Ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ φέρει αὐξήσιν τοῦ πλούτου, ἡ αὐξήσις τοῦ πλούτου φέρει αὐξήσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κεφαλαιούχων, ἡ αὐξήσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κεφαλαιούχων φέρει ἐλάττωσιν τοῦ εἴδους ἐκείνου ἐκ τῶν λαφύρων ὅπερ ὀνομάζεται τόκος.

Τώρα θὰ ἐξηγήσω ποῖον μέρος ἐκ τῶν λαφύρων, δηλαδή ἐκ τοῦ ἐκμεταλλεύματος, ὀνομάζεται τόκος. Εἰς ἐκ τῶν κεφαλαιούχων, φέρ' εἰπεῖν, ἀποφασίζει νὰ μὴ κάμνη τίποτε, ἀλλὰ νὰ ζῆ ἐκ τῶν χρημάτων ἅτινα συσσωρεύσεν. Ἐπειδὴ τὰ χρήματα εὐρίσκουν καὶ τέλος, ὁ κεφαλαιοῦχος μας ἐσκέφθη νὰ μὴ τὰ ἐξοδεύῃ, ἀλλὰ νὰ τὰ καταστήσῃ ὄργανον ἐλκῦον χρήματα ἀπ' ἄλλους ἐπ' ἄπειρον. Ἴδου δὲ ἡ μέθοδος δι' ἧς τὰ χρήματα τὰ ὁποῖα ἔχει συσσωρεύσει, τὰ μεταβάλλει εἰς ἐργαλεῖον ἔλξεως: Δανεῖζει ποσὸν τι εἰς ἓνα ὀργανωτὴν ἐργασίας (ἐργοστασιάρχην, ἔμπορον, πρωθυπουργὸν ἢ οἷονδήποτε ἐπιχειρηματίαν) ὑπὸ ὄρον ἵνα ὁ ὀργανωτὴς τῆς ἐργασίας δόσῃ εἰς τὸν ἄεργον κεφαλαιοῦχον ἀναλογίαν τινα ἐκ τοῦ ἐκμεταλλεύματος τὸ ὁποῖον θὰ λάβῃ ἀπὸ τῆς ἐργασίας τῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του ἐργατῶν. Ἡ ἀναλογία αὕτη τὴν ὁποῖαν ὁ ὀργανωτὴς (εἴτε ἐργοστασιάρχης εἶνε εἴτε ἔμπορος, εἴτε ἄλλος τις τοιοῦτος ἐπιχειρηματίας) δίδει εἰς τὸν κεφαλαιοῦχον, αὐτὸ δηλαδή τὸ ποσοστὸν εἶνε ὁ λεγόμενος τόκος.

Πᾶς ὅστις ἔχει χρήματα ἔχει μεγάλην προθυμίαν νὰ δανείζη. Οἱ ὀργανωταὶ ἐργασίας εὐρίσκουν πολλοὺς δανειστὰς καὶ κατὰ συνέπειαν αἱ ἀπαιτήσεις τῶν δανειστῶν εἶνε μικρότεραι καὶ ὁ τόκος ἐλαττοῦται. Τοῦτο δυνατόν νὰ εἶνε εὐχάριστον διὰ τοὺς ὀργανωτὰς (ἐργοστασιάρχας, δηλαδή, ἔμπορους, πρωθυπουργοὺς καὶ ἄλλους τοιοῦτους ἐπιχειρηματίας) οἵτινες εἶνε κάτοχοι τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς, τουτέστιν ἔχουν τὸ μονοπώλιον τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐργάτας εἶνε ἐντελῶς ἀδιάφορον ἂν ὁ τόκος εἶνε μικρὸς ἢ μέγας.

ΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ.

Τὸ Διεθνὲς Συνέδριον τὸ ὁποῖον συνεκροτήθη ἐσχάτως ἐν Λιβερπούλῃ περὶ εὐρύσεως τοῦ σχεδίου τῶν εὐρωπαϊκῶν πόλεων εἶνε πολὺ μεγάλης σπουδαιότητος. Συμμετέσχον τοῦ Συνεδρίου τούτου ἀντιπρόσωποι τῆς Αὐστρίας, τοῦ Βελγίου, τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ὀλλανδίας.

Τὸ πρῶτον πόρισμα τῶν διασκέψεων τοῦ Συνεδρίου εἶνε ἡ ἀνακηρυχθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἀρχὴ ὅτι οὐδὲν σχέδιον πόλεως δύναται νὰ εἶνε καλὸν ἐὰν δὲν ἀφορᾷ κυρίως εἰς τὴν ἐξασφάλισιν οἰκημάτων διὰ τὰς ἐργατικὰς τάξεις, ὀικοδομημένων κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ὑγιεινῆς, τῆς κοσμιότητος καὶ κοινωνικότητος.

Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Γερμανίας ἀνέπτυξε τοὺς λόγους δι' οὓς τὰ οἰκήματα τῶν ἐργατῶν ἐν Γερμανίᾳ ἔχουσι σοβαρὰς ἐλλείψεις ὑπὸ ἔψιν ὑγιεινῆς καὶ κοινωνικῆς εὐκολίας.

Εἰς τὰς γερμανικὰς μεγαλοπόλεις, ἐπιζητεῖται τὸ μεγαλοπρεπὲς τῶν ὁδῶν, οὗ συνέπεια εἶνε ἡ ἐξαφάνισις τῶν μικρῶν οἰκιῶν, ἡ στενοχωρία ἐντεῦθεν τῶν ἐργατικῶν τάξεων, μάλιστα ὡς ἐκ τῆς ὑπερτιμήσεως τοῦ ἐδάφους. Αἱ αὐταὶ ἀτέλειαι ἐπικρατοῦν καὶ εἰς τὰ σχέδια τῶν ἀγγλικῶν μεγαλοπόλεων.

Τὸ Συνέδριον ἀπεφάνθη ὅτι τὸ σχέδιον πάσης πόλεως δεόν νὰ κανονίζεται κατὰ λόγον τοῦ πληθυσμοῦ, εἰς μέρη ὑγιεινὰ νὰ ἀφιερῶνται ἀνοικτοὺς χώρους καὶ κήπους, καὶ νὰ περιλαμβάνῃ πολλοὺς μεμονωμένους οἰκίσκους ὧν ἕκαστος νὰ περιβάλλεται ὑπὸ ἄλλους. Ἐπίσης πᾶν σχέδιον πόλεως δεόν νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ἔψιν τὰς φυσικὰς συνθήκας τοῦ ἐδάφους, τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀνέμων κλπ. προσέτι δὲ καὶ τὰς κοινωνικὰς συνθήκας καὶ χρείας τοῦ λαοῦ. Λόγω πειράματος πολίχνας τοιαῦται ἐκτίσθησαν πρό τινων ἔτων ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ εὐδοκίμοισι, ἐπεσκέφθησαν δὲ αὐτὰς τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου.

Αἱ πολίχνας Πορτ-σονλάιτ, Ἡαρσιτς, Οὐδλανδς, καὶ Δουννεβίλ, συνίσταται ἕκαστη ἀπὸ οἰκίσκους περιβαλλομένους ἀπὸ ἄλση καὶ κατοικουμένους ἀπὸ ἐργάτας. Τὸ σύστημα τοῦτο εἶνε τὸ τῶν ἀλσεοπόλεων, περὶ ὧν ἡ ΕΡΕΥΝΑ ἤσυχολήθη ἤδη, καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων χωρῶν ἐξεδήλωσαν μεγάλην πρὸς αὐτὸ ἐκτίμησιν. Καὶ θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἐκτιμηθῇ τὸ σύστημα τοῦτο διότι εἶνε ἰδεῶδες ἀνθρωπίνης κατοικίας ὁ μεμονωμένος οἰκίσκος περιβαλλόμενος ἀπὸ ἄλσος. Τοιοῦτος οἰκίσκος ἀπονέμει κάποιαν κυριαρχικὴν συναίσθησιν εἰς τὸν κάτοχον αὐτοῦ, καὶ ἡ συναίσθησις αὕτη ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν ἔξεων του ἐξευγενίζουσα ἢ ἐπανορθούσα αὐτὰς. Φιλοτιμεῖται ὁ κάτοχος τοιοῦτου οἰκίσκου, νὰ ἐπιδαφιλεύσῃ εἰς τὸ μικρὸν του ἀνάκτορον, ἐπιμέλειαν τοιαύτην οἷα ἀναπτύσσει τὴν ἔξιν τῆς τάξεως καὶ τῆς καθαριότητος, καὶ οἷα ἀγει εἰς

οικονομίαν χρόνου, διότι ὁ χρόνος ὄν κατανα-
λίσκει ἢ ἐπιμέλεια τοῦ ἰδίου ἀνακτόρου, ἀπο-
σπᾶται ἀπὸ τὰ καρφενεῖα καὶ τὰ ποτοποιεῖα.
Τὸ μικρὸν ἀνάκτορον διακεντᾶ εἰς ἀμιλλαν ἣτις
εἶνε μία τῶν τελεσφορωτέρων μεθόδων τῆς
προόδου. Ἐὰν τὸ γειτονικὸν ἀνάκτορον ἔχη
δένδρα ἐκτάκτως ὡραῖα πρέπει νὰ ἔχη καὶ τὸ
ἰδικόν μου, λέγει ὁ κάτοχος ἑνός. Ἐὰν ἔχη σπά-
νια ἀνθη, σπάνια ἀνθη θὰ ἀναφροῦν καὶ εἰς
τὸ ἑμὸν λέγει ὁ κάτοχος ἄλλου. Καὶ τοιουτο-
τρόπως ἀντὶ νὰ ἀμιλλῶνται εἰς τὴν οἰνοποισίαν
καὶ ἀλκοολισμόν, δηλητηριάζομενοι καὶ ἀποβλα-
κούμενοι, ἀποκτῶσι θένδρα καὶ ἀνθη ἐξ ὧν
ἀντλοῦσιν ὑγείαν, καλωσύνην, εὐγένειαν καὶ ἰδα-
νικά. Τὸ μικρὸν πράσινον καὶ εὐανθὲς ἄλσος
εἶνε ἢ κοιτὶς ἐνθα ὑπὸ τὸν καθαρὸν ἀέρα καὶ
τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, τὰ τέκνα τοῦ ἐργάτου
θὰ ἀξάνωσιν ὑγιά, εὐσωμια καὶ σθεναρά, ἐνῶ
ταυτοχρόνως αἱ διανοητικαὶ τῶν λειτουργίαι
ἀναπτύσσονται, ἀναπτυσσομένου καὶ τοῦ ὄργα-
νισμοῦ τῶν. Ὁ λευκός, εὐκόσμος καὶ ἡσυ-
χος οἰκίσκος, περιζωννύμενος ὑπὸ τοῦ ὑψηλοῦ
μυστηρίου τῶν δένδρων εἶνε ὁ ναὸς ὅστις συσφίγ-
γει τοὺς δεσμοὺς τῆς οἰκογενείας, καὶ ὅστις
λεπτύνει καὶ ἀνυψοῖ τὴν ψυχὴν.

Πῶς ἀρὰ γε θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ
τὸ μέγα τοῦτο ἀγαθὸν ὑπὲρ παντὸς ἐργάτου;
Αὐτὸ τὸ ζήτημα ἀπησχόλησε τὸ Διεθνὲς ἐν
Λιβερπούλῃ Συνέδριον. Μία τῶν ἐξαγγελθεισῶν
ἐν αὐτῷ σκέψεων εἶνε ὅτι ὁμᾶς κεφαλαιούχων
ἠδύνατο ν' ἀγοράσῃ γῆν ἐφ' ἣς νὰ φυτεύσῃ
κῆπους καὶ νὰ κτίσῃ οἰκίσκους. Ἡ ὁμᾶς αὕτη
θὰ ὑπολογίσῃ τὰς δαπάνας τῆς διὰ μίαν τρια-
κονταετίαν καὶ θὰ ἐπιβάλλῃ εἰς ἕκαστον κάτοχον
τοῦ οἰκίσκου καὶ κήπου πληρωμὴν ἑτησίου ποσοῦ
ἐλαττουμένου βαθμυδὸν μέχρι τοῦ τριακοστοῦ
ἔτους κατόπιν τοῦ ὁποίου ὁ κάτοχος ἀπὸ ἐνοι-
κιστοῦ θὰ γίνῃ κύριος, μηδὲν πληρόνων πλέον.
Τὸ μέγα πλεονέκτημα νὰ ἔχη τις κατοικίαν καὶ
κῆπον ὑπὸ ἐνοίκιον ἐλαττούμενον διηνεκῶς μέχρις
ἐξαλείψεως ἐντὸς τριακονταετίας καὶ νὰ ἐξασφα-
λίσῃ τὴν κατοικίαν ταύτην μετὰ τοῦ κήπου ὡς
ἰδιοκτησίαν του διὰ τὸ γῆρας του καὶ διὰ τὰ
τέκνα του, θὰ ἐπιτευχθῇ βεβαίως ἀπέναντι κά-
ποιας προσωπικῆς συμβολῆς τοῦ ἐργάτου εἰς ὄν
παραχωρεῖται τὸ πλεονέκτημα. Ὁ ἐργάτης θὰ
καταθέσῃ τὸ τριακοστὸν τῆς τριακονταετοῦς δα-
πάνης ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ τριακονταετῆς δαπάνη
ἢ ἀναλογοῦσα εἰς αὐτὸν εἶνε 30,000 δραχμαί· ὁ
ἐργάτης θὰ καταθέσῃ 1000. Καὶ ἔχει μεγάλην
σημασίαν ἢ καταβολὴ αὕτη διότι τὸ νὰ ἐγκα-
τασταθῇ εἰς τὴν ἐν λόγῳ κατοικίαν χωρὶς νὰ
ὑποχρεωθῇ εἰς κάποιαν καταβολὴν θὰ ἦτο
δι' αὐτὸν μεγάλη ἠθικὴ ζημία, διότι θὰ τοῦ
ἐγένετο ἀπλῆ ἐλεημοσύνη. Θὰ τοῦ παρείχετο
μὲν ἀνεσις, ἀλλ' ἢ ἀνεσις αὕτη θὰ ἔφερε τὴν
σφραγίδα τῆς ἐλεημοσύνης καὶ ἐπομένως θὰ
τὸν ὑπεβίβαζεν, ἐνῶ ὁ σκοπὸς τοῦ ἐγχειρήματος

εἶνε νὰ τὸν προβιάσωμεν ὄχι μόνον ὕλικῶς
ἀλλὰ καὶ ἠθικῶς. Τὸ ἐγχείρημα δὲν ἀφορᾷ εἰς
κοινωνικὴν ἐλεημοσύνην, ἀλλ' εἰς κοινωνικὴν
δικαιοσύνην. Μὲ σύστημά τι αὐταπαρηγήσεως καὶ
περιορισμοῦ τῶν μικροδαπανῶν του, θὰ καταρ-
θώσῃ νὰ καταθέσῃ τὰς χιλίας δραχμὰς καὶ οὕτω
νὰ κατακτήσῃ τὸ μικρὸν του βασίλειον τὸ συν-
ιστάμενον εἰς ἕνα λευκὸν οἰκίσκον καὶ ἕνα πρά-
σινον κῆπον. Ἡ ἰδανικὴ αὕτη κατοικία, ἢ ὅποια
τόσον γοιτευτικῶς τὸν προσκαλεῖ νὰ τὴν κατα-
λάβῃ, θὰ εἶνε τοιουτοτρόπως ὡσεὶ γέρας τῶν
ἡρωϊκῶν του προσπαθειῶν πρὸς ἐπίτευξιν χιλίων
δραχμῶν δι' ἀσκήσεως τῶν ἀρετῶν τῆς αὐτα-
παρηγήσεως, νηφαλιότητος καὶ ἐγκρατείας· θὰ
εἶνε ὄργανον κοινωνικῆς ἀναγεννήσεως. Ὀλίγοι
θὰ προυτίμων νὰ ἐμμένωσιν εἰς τὰς ἀσώτους
ἔξεις τῶν παρὰ νὰ ἐπιδιώξωσι διὰ μικρᾶς προσ-
παθείας τὸ προτεινόμενον γέρας. Οἱ πλείστοι
θὰ προυτίμων τὴν προσδοκίαν τοῦ νὰ εἶνε
κύριοι τῆς ἰδεώδους αὐτῆς κατοικίας, ἐγκατα-
λείποντες τὰς ἔξεις τῆς ἀσωτίας. Ἐπειτα, ὡς
ἐκ τῆς μιμητικῆς ἰδιοσυγκρασίας τοῦ ἀνθρώπου,
ἅμα ἑκατὸν πρόσωπα δόσωσι τὸ παράδειγμα, οἱ
πλείστοι, ἂν μὴ ὅλοι, θ' ἀκολουθήσουσι αὐτὸ
ταχύτατα. Μάλιστα πεποίθαμεν ὅτι πλείστοι
θὰ σπεύσωσι νὰ χρησιμοποιήσωσι τὰς μικρὰς
τῶν οἰκονομίας πρὸς τὸν μέγαν αὐτὸν σκοπὸν,
τόσφ μᾶλλον καθ' ὅσον ἢ χρησιμοποίησις αὕτη
εἶνε ἀσφαλῆς καὶ καρποφόρος. Πεποίθαμεν
μάλιστα ὅτι καὶ ἡ Πολιτεία θὰ προθυμοποιηθῇ
νὰ ὑποβοηθήσῃ τοὺς φιλοδοξοῦντας νὰ γίνωσι
κάτοχοι τῆς ἐν λόγῳ ἰδεώδους κατοικίας. Τὸ
δικαίωμα τῆς ὑπάρξεως εἶνε τὸ πρῶτον τῶν
δικαιωμάτων τοῦ πολίτου, καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ
Πολιτεία ἔχει θεμελιώδες καθήκον νὰ ἐξασφα-
λίσῃ τὴν πολιτικὴν ὑπαρξίν τῶν μελῶν τῆς.
Ἐπειδὴ δὲ ἡ κατοικία εἶνε ἀπαραίτητος διὰ
τὴν πολιτικὴν ὑπαρξίν τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ἐξασφα-
λίσις αὐτῆς εἶνε συμφέρον ἐθνικόν. Ἄλλ' οὔτε
ἡ ἀρωγὴ τῆς Πολιτείας ἐννοεῖται δωρεάν, διὰ
τοὺς αὐτοὺς λόγους οὓς ἀνέπτυξαμεν ἀνωτέρω,
ἀλλὰ δύναται νὰ παρασχεθῇ ὡς ἀντάλλαγμα
προσωπικῆς τινος παροχῆς ἢ ἐκδουλεύσεως.

Αἱ νομοθεσίαι ὄλων τῶν κρατῶν παρέχουν
ἐνδείξεις ὅτι τοιοῦτόν τι συμβόλαιον θὰ προ-
κύψῃ ἐν προσεχεῖ μέλλοντι μεταξὺ Πολιτείας
καὶ Ἐργατικῶν τάξεων. Ἡ Πολιτεία, δηλαδή,
θὰ ὑποχρεωθῇ νὰ προμηθεύῃ εἰς τὰς Ἐργατικὰς
τάξεις 1) ὑγιεῖνὰς κατοικίας ἐντὸς κήπου ἐκά-
στην, 2) διηνεκῆ ἐργασίαν. Αἱ δὲ ἐργατικαὶ τάξεις
θὰ ὑποχρεοῦνται νὰ καταβάλλουν ὠρισμένην
ἐργασίαν ἀναγκαιοῦσαν διὰ τὸ εὖ ζῆν καὶ διὰ
τὸ ἀποκτήσῃ τὴν μετὰ τοῦ κήπου κατοικίαν,
ἀποζημιῶσαι τὴν Πολιτείαν διὰ τὰς δαπάνας
ἃς ὑπέστη πρὸς ἀνέγερσιν τῶν κατοικιῶν καὶ
φύτευσιν τῶν κήπων. Ἡ τοιαύτη νομοθεσία
ἔσται τὸ προανάκρουσμα ἄλλων νομοθεσιῶν ἃς
θ' ἀπαιτήσωσιν ὠριμώτεροι καιροί.

Η ΕΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ.

Ἄμα τῆ προσφάτῳ ἀφίξει εἰς Ἀθήνας τοῦ Διευθυντοῦ τῆς ΕΡΕΥΝΗΣ, ἐπεσκέφθη τοῦτον καὶ τὸ Δ. Συμβούλιον τῆς ἀριστουστάτου Ἐνώσεως τῶν Ἑλλήνων Δημοδιδασκάλων ἀμφοτέρων τῶν φύλων, Σωματείου ἰσχυροῦ τὸν ὄργανισμὸν καὶ ὑποσχομένου καρποῦς ἀγαθωτάτους ἐν τῇ ἐργασίᾳ ὑπὲρ τῆς συναδελφικῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῷ ἀγῶνι ὑπὲρ τῆς καθόλου κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν ἀνατελλουσῶν γενεῶν. Τὰ κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην, ἐν ἧ ἢ στρουφή τῆς συνομιλίας ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν Διευθυντὴν τῆς ΕΡΕΥΝΗΣ νὰ ἀναπτύξῃ, ἐν ὀλίγοις, τὰς γνώμας του περὶ τῆς ἐνωσίας καὶ τῆς ἀξίας τῶν ἐπαγγελματικῶν συνεταιρισμῶν, ἀναγράφει ὡς ἑξῆς ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 3ης Ἰανουαρίου 1910 τῆς «Σάλπιγγος», ὄργανον τῆς Ἐνώσεως ταύτης:

«Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἐνώσεως, ἅμα τῆ ἀφίξει τοῦ κ. Δρακούλη εἰς Ἀθήνας, ἔθεώρησε καθήκον ὅπως σύσσωμον ἐπισκεφθῆ αὐτὸν καὶ ἐκφράσῃ τὴν χαρὰν μὲν ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ ἀφίξει αὐτοῦ εἰς τὴν γενέθλιον, τὴν εὐγνωμοσύνην του δὲ διὰ τε τὸ πρὸς τὴν Ἐνωσιν φιλόφρον καὶ ἐνθαρρυντικὸν αὐτοῦ γράμμα ὡς καὶ τοὺς ἀπὸ ἐτῶν εὐγενεῖς ἀγῶνάς του πρὸς ἀνάπλασιν καὶ διαπαιδαγώγησιν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς τοὺς ὁποίους τόσον καρποφόρος διεξάγει καὶ διὰ τῶν ἐμπνευσμένων αὐτοῦ συγγραφῶν καὶ διὰ τῶν ἐκάστοτε δμιλιῶν.

Ὁ κ. Δρακούλης διαμένων ἐν τῷ ξενοδοχείῳ τῆς Μεγάλης Βρετανίας μετὰ τῆς ἐρίτιμου αὐτοῦ συζύγου ὡς καὶ τῆς Μις Σάτσερδ, φίλης τῆς συζύγου αὐτοῦ, ἔδεδχη τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐνώσεως μετὰ χαρακτηριστικῆς φιλοφροσύνης καὶ χαρῆς ἔξέφρασε κατὰ πρῶτον τὴν ἀμετρον αὐτοῦ χαρὰν διότι πρῶτην φορὰν παρατηρεῖ ἐν Ἑλλάδι τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς συμπήξεως τῶν δημοδιδασκάλων εἰς μίαν μεγάλην Ἐνωσιν. Εἶτα, ἀφ' οὗ παρουσίασε καὶ τὴν ἐρίτιμον αὐτοῦ σύζυγον ἀντάξιον αὐτοῦ σύντροφον, μετὰ τῆς Μις Σάτσερδ, παρεκάλεσε τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον νὰ τῷ ἀνακοινώσῃ τὴν βᾶσιν καὶ τὸ σύστημα τῆς ὀργανώσεως τῆς ὅλης Ἐνώσεως, πότε αὕτη ἰδρύθη ποῖος ὁ σκοπὸς αὐτῆς καὶ κατὰ πόσον αὕτη ἐπιτυγχάνει τὸ ἑαυτῆς ἔργον. Τὸ Συμβούλιον ἔλαβεν ἐκ τούτου ἀφορμὴν καὶ ἀνέπτυξε τῷ κ. Δρακούλῃ τὸν ὅλον ὄργανισμὸν τῆς Ἐνώσεως, δὲν ἀπέκρυψε δὲ ὅτι ἡ Ἐνωσις δὲν ἔφθασεν ἀκόμη εἰς ἡν περιωπὴν οἱ δημοδιδάσκαλοι ποιοῦν καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλουν καὶ πολλοὶ μὲν ἄλλοι λόγοι, ἀλλὰ καὶ τὸ φύσει τοῦ Ἑλλήνος ἀψίκορον ὡς καὶ τὸ περὶ τὸ συνεταιρίζεσθαι εἰσέτι ἀήθες ἐν Ἑλλάδι.

Ὁ κ. Δρακούλης εἶπεν ὅτι πᾶν ὅ,τι οἱ δημοδιδάσκαλοι τῆς Ἑλλάδος ἔπραξαν καὶ πράττουσι εἶνε πολὺ σπουδαῖον καὶ εἶνε σπουδαῖον διότι ἡ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ὀργάνωσις εἶνε τοιαύτη ὥστε ἀποπνίγει πᾶσαν τάσιν καὶ ροπήν ἀτόμων τὰ ὁποῖα θὰ ἐσκόπουν καὶ θὰ ἐπεχείρουν τὴν ὀργάνωσιν ἐταιρειῶν καὶ συλλόγων σκοπούντων τὴν βελτίωσιν καὶ ἐξύψωσιν τοῦ

κοινοῦ φρονήματος καὶ ὑψηλότερας σφαιρῆς δράσεως· οἱ δημοδιδάσκαλοι ὅμως τῆς Ἑλλάδος — λέγει — ἐργαζόμενοι οὕτως, θὰ γίνωσι — ὄχι ἀργά — οἱ προαπτόστολοι καὶ προοργανωταὶ τῆς δημοσίας συνειδήσεως εἰς τὸ νὰ δεχθῆ ἐν τῷ προσεχέστατῳ μέλλοντι πᾶσαν νέαν καὶ καινοτομικὴν ἰδέαν ἀπὸ ἐκείνας, αἵτινες σήμερον εἰς τὰ πεπολιτισμένα κράτη δίδουσι ἀφορμὴν καὶ λαβὴν εἰς τὰς τεραστίας ἐκείνας ἀναπλαστικὰς κινήσεις τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Καὶ ἐπειδὴ ἐν Ἑλλάδι συμβαίνει ἔξαιρετικῶς τοῦτο, ὅτι εἰς πάντα σύλλογον ἢ ὁμάδα ἢ συνεταιρισμὸν ἕνεκα διαφοριῶν νὰ διαλύωνται οὗτοι, ἵς προσέξωσιν οἱ δημοδιδάσκαλοι νὰ ἴδωσιν οὐχὶ τόσον εἰς τί διαφωνοῦσιν, ὅσον εἰς τί καὶ κατὰ τί συγαντῶνται εἰς τὰς ἰδέας αὐτῶν ἐὰν θέλωσι νὰ ὀργανώσωσι τὴν Ἐνωσιν ἀνταξίαν τοῦ σκοποῦ τῆς.

Καὶ κυρίως ἕκαστος τῶν δημοδιδασκάλων — προσθέτει ὁ κ. Δρακούλης — ἅς στρέφῃ τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ πρῶτον ἐπὶ τὴν αὐτοβελτίωσίν του καὶ αὐτομόρφωσίν του, τὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν ὅταν πάντες ἐπιτύχωσιν τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν ἀνάπλασιν καὶ ἀναγέννησιν τοῦ διανοητικοῦ καὶ ψυχικοῦ καὶ συναισθητικοῦ αὐτῶν κόσμου, ἐπὶ τῇ βᾶσει ἀτελιγνώσεως τῆς ἀληθοῦς ἀξίας ἢ ἀπαξίας καὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἄλλων, ἡ Ἐνωσις εἶνε τελεία πλέον. Ἐν Ἀγγλίᾳ, λέγει, τὸ πνεῦμα τοῦ συνεταιρισμοῦ εἶνε σφόδρα ἀνεπτυγμένον καὶ τούτου ἕνεκα τὸ ἔνστικτον τῆς ἀλληλεγγύης κατήντησε πλέον σύμφυτον καὶ ἐγγενὲς πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τόσης ζέσεως καὶ θερμῆς συνάπτονται ἀγῶνες εὐγενεῖς καὶ ἀντάξιοι ἐλευθέρου λαοῦ πρὸς ἐπικράτησιν ὀρισμένων ἰδεῶν ἐκεῖ τὰ πρόσωπα εἶνε τίποτε· αἱ ἰδέαι κυριαρχοῦσι καὶ πρὸς τὰς ἐπικρατεστέρας ἰδέας αἵτινες ἐγένοντο ἀσπασταὶ ὑπὸ τῆς κοινωνίας προσαρμοζονται καὶ τὰ πρόσωπα. Ὁ ἀτομισμὸς πατάσεται καὶ συντρίβεται ἀμειλίκτως. Ἐν Ἑλλάδι — ἐξακολουθεῖ — οἱ δημοδιδάσκαλοι ὀφείλουσι τὴν ἀγωγὴν καὶ ἀνατροφὴν τῶν Ἑλληνοπαίδων νὰ κατευθύνωσι κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε αὐτὸ τὸ ἀλλαχοῦ σύμφυτον πρὸς τὴν ψυχὴν τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν αἴσθημα τοῦ συνεταιρίζεσθαι, τοῦ ὑποτάσσειν δηλαδὴ τὸ ἄτομον ὑπὸ τὴν ἰδέαν τοῦ κοινοῦ φρονήματος, νὰ καταστῆ καὶ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν γνώριμον καὶ οἰκεῖον. Οὕτω οἱ μέλλοντες πολῖται θὰ ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ κοινὰ καὶ δὲν θὰ δεικνύονται ἢ ἀδιάφοροι ἢ ἐπικριταὶ καὶ τιμηταὶ μόνον, χωρὶς οὗτοι νὰ μετέχωσι τῆς ὅλης κοινωνικῆς κινήσεως.

Ἡ μετὰ τοῦ κ. Δρακούλη συζήτησις ἐστράφη εἶτα γενικώτερον περὶ τὴν ἐκπαίδευσιν, καὶ τὴν θέσιν τῶν διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ τὸν βαθμὸν τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς ἀναπτύξεως τοῦ λαοῦ ὡς καὶ περὶ ἄλλα, περὶ ὧν θέλομεν ἀσχοληθῆ ἐν τῷ προσεχέτι φύλλῳ.»

ΕΡΕΥΝΗΜΑΤΑ

ΜΙΑ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΔΑΡΒΙΝ.

Ζωηράν προσωπογραφίαν τοῦ Δάρβιν δίδει ὁ ἐν Οὐασινγκτῶνι πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας κ. Βράϋς, δημοσιεύων τὰς προσωπικὰς ἀναμνήσεις του περὶ τοῦ ἀνδρός. Τὸν ἐπεσκέφθη ὀλίγον χρόνον πρὸ τοῦ θανάτου του. Τὸ ἀνάστημα τοῦ Δάρβιν ἦτο ὑψηλόν, καὶ τὸ σχῆμα τῆς κεφαλῆς του ὡσεὶ θόλος καλυπτόμενος ὑπὸ παλλεύκου κόμης. Ἡ ρίς του ἦτο μᾶλλον ὡς ἡ τοῦ Σωκράτους παρὰ ὡς ἡ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, τὸ ἰδιάζον ὅμως χαρακτηριστικόν του ἦτο τὸ ἐξέχον μέτωπον αὐτοῦ μὲ τὰς πυκνὰς ὄφρες του εἰς τὸ βάθος τῶν ὁποίων διεκρίνοντο ἀτενίζοντες ζωηρῶς οἱ μεγάλοι γαλανοὶ ὀφθαλμοὶ του. Τὸ βλέμμα του ἦτο ἐργηγορὸς ὡσεὶ ψυχῆς συνειθισμένης νὰ ἐμβαθύνῃ ἀλλὰ συνάμα καὶ γαλήνιον. Εἶχε συχνὰ στιγμιαίον τι μειδίαμα λίαν εὐάρεστον, καὶ ἡ ὄψις του ἄφινε τὴν ἐντύπωσιν ἡρέμου ὑπομνητικῆς περισκέψεως ὡσεὶ ἀνθρώπου οὗ ὁ νοῦς ἀπὸ μακρῶν χρόνων εἶχε συνειθίσει νὰ προσηλωταί εἰς σοβαρὰ προβλήματα. Συνδυασμένη πρὸς τοῦτο ὑπῆρχεν εἰς τὸ πρόσωπόν του μία μελιχιότης καὶ γαλήνη, ἧτις ἐνέπνεε θάρρος καὶ εἰς τὸν εὐλαβέστατον τῶν θαυμασίων τοῦ μεγάλου ἀνδρός. Ἐν συνδιαλέξει πρὸς τὸν Βράϋς ὁ Δάρβιν ἀνέφερεν ὅτι πρὸ τινος τὸν εἶχεν ἐπισκεφθῆ ὁ Γλάδστον. Δὲν εἶχον συναντηθῆ ποτε πρότερον. Ἦσαν ἀκριβῶς τῆς αὐτῆς ἡλικίας, ἀλλ' ὁ μὲν Δάρβιν ἐσπούδασεν ἐν Κανταβρυγία, ὁ δὲ Γλάδστον ἐν Ὁξφόρδῃ. Καὶ ὁ μὲν Γλάδστον ἐλαχίστην ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὰς θετικὰς ἐπιστήμας, ὁ δὲ Δάρβιν ἐλαχίστην εἰς τὰ πολιτικά. Τὴν ἀπλότητα καὶ μετριοφροσύνην τοῦ Δάρβιν δεικνύουν οἱ λόγοι του περὶ τοῦ Γλάδστονος: «Μᾶς ὠμίλει ὡσανεὶ ἦτο ὁ κοινότερος τῶν ἀνθρώπων, πολὺ φυσικῶς καὶ ἀπλῶς ὅπως ὀμιλοῦμεν τώρα ἡμεῖς. Ἐφαίνετο ὡσανεὶ δὲν ἐγνώριζεν ὅτι ἦτο μέγας ἀνὴρ». Ὁ Βράϋς καὶ ὁ συναδελφὸν αὐτὸν φίλος του ἀντήλλαξαν βλέμματα μειδιῶντες καὶ διαλογιζόμενοι περὶ τοῦ Δάρβιν ὅσα ὁ Δάρβιν διελογίζετο περὶ τοῦ Γλάδστονος. Ἦσαν ἐνώπιον μεγάλου ἀνδρός, ἔτι μᾶλλον γοητεύοντος, διότι εἶχε γνῶσιν τοῦ μεγαλείου του. Ἀληθῶς δὲν ἐθεώρει τὸν ἑαυτὸν του οὔτε τὰς δυνάμεις του ὑπεράνω τῶν ἄλλων. Δὲν ἐφρόνει ὅτι εἶχεν ἔκτατα χαρίσματα, ἀλλὰ ὡς ὁ ἴδιος λέγει ἐν τῇ αὐτοβιογραφίᾳ του «ἐκέκτητο μόνον τὴν δύναμιν νὰ παρατηρῇ προσεκτικῶς πράγματα, ἅτινα εὐκόλως διαφεύγουσιν τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρώπων».

Ἡ ἀληθὴς ζωοφιλία.

Παρὰ πάντα τὰ πραττόμενα καὶ λεγόμενα ὑπὲρ τῶν ζώων καὶ οἱ ἀγαν ζωόφιλοι ἀνεπιγνώτως πολλῶν γίνονται κακῶν πρόσβνοι πρὸς αὐτά. Τὰ ζῶα διδάσκονται εὐκόλως, μάλιστα

ὅταν μένωσι διαρκῶς πλησίον τῶν κυρίων των, τοὺς τρόπους καὶ τὰς συνηθείας τῶν ὁποίων ταχέως ἀπομιμοῦνται. Εἶνε ὅμως αὐταπόδεικτον, ὅτι δὲν μεταβιβάζονται εἰς αὐτὰ μόνον αἱ ἀγαθαὶ ιδιότητες τῶν κυρίων των, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν, καὶ μάλιστα μετὰ μείζονος εὐχερείας τὰ τελευταῖα καθόσον ὁ ἀνθρώπος ἀρέσκειται περισσότερο νὰ παύσῃ περὶ τὰ ἐλαττώματα ἢ νὰ σπουδάσῃ περὶ τὰ προτερήματα. Πολλάκις βλέπει τις ἀνθρώπους νὰ προκαλῶσι «χάριν διασκεδάσεως» μεταξὺ ὁμοφύλων ζώων αἰσθημα ἐγωῖσμοῦ, ζηλοτυπίας, θυμοῦ καὶ ἄλλων παθῶν. Ἀπλῆ θωπεία ζώου, ἐπιδεικτικῶς γινομένη ἐνώπιον ἄλλου ὁμοφύλου του, διεγείρει ἐν τούτῳ τὸν φθόνον, τὴν ὀργὴν, ἀκόμη τὴν ἀγριότητα. Τοιαύτη πράξις ἢ ἄλλη προτίμησις ἐπαναλαμβανομένη ἐπιτείνει τὰς κακίας τοῦ περιφρονουμένου ζώου. Πολλοὶ κύνες εἶνε τόσο ἐγωῖσται, ὥστε κατ' οὐδένα λόγον ἀνέχονται ἕτερος κύων νὰ τύχῃ ἐνώπιόν των οἷας καὶ αὐτοὶ περιποιησεως ἄλλοι δὲ, καίτοι μὴ πεινῶντες, καταβροχθίζουσι βεβιασμένως τὸ πρὸ αὐτῶν φαγητὸν ἵνα μὴ τὸ φάγῃ ὁ αἴφνης ἐμφανισθεὶς ὁμόφυλός των. Κυνᾶριον καθήμενον πρὸ τῆς ἐστίας δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς ἕτερον νὰ πλησιάσῃ, ἢ ὑποχωρεῖ πρὸ τοῦ ἰσχυρωτέρου. Ἐντούτοις, ἐν τῷ ζῷῳ ὑπάρχει καὶ τὸ ἀγαθὸν στοιχεῖον, ἐξαρτᾶται δὲ ἐξ ἡμῶν ἵνα ἀναπτύξωμεν αὐτό, ἀκριβῶς ὅπως παρασυρόμεθα, «χάριν διασκεδάσεως» νὰ καλλιεργῶμεν τὴν πονηρὰν φύσιν. Ὅτι δὲν λείπουν εἰς τὰ ζῶα αἱ ἀγαθαὶ ιδιότητες ὑπάρχουσι πλείσται ἀποδείξεις. Ὁ χὴν παρέχει ἐξαιρετικὸν παράδειγμα αὐταπαρνήσεως παρατιθεμένης τροφῆς ἀφίνει πρῶτον τὴν σύζυγόν του καὶ τὰ νεογνά των ἵνα χορτασθῶσι καὶ ἔπειτα τρώγει αὐτός. Ἡ γαλῆ ἐπίσης δὲν ἀπτεται τροφῆς πρὶν τὰ τέκνα της φάγωσιν ἱκανὴν ποσότητα. Ἴππος ὑπερεικοσαετής, ἀλλ' ἰσχυροῦ ὀργανισμοῦ, παρατηρήθη ὅτι ἀφινε τὸ δμαλώτερον μέρος τῆς ὁδοῦ διὰ τὸν ὁμόφυλον σύντροφόν του. Πρὸς τὴν βελτίωσιν, λοιπόν, τῶν ζώων δὲν ἀπαιτεῖται, εἰμὴ ἡ ἡμετέρα θέλησις, καὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι τοῦτο εἶνε καθήκον μας, ὅπως τὰς μὲν ἐλλείψεις καὶ τὰ ἐλαττώματά των διορθώσωμεν, καλλιεργήσωμεν δὲ τὰ ἀγαθὰ των ἐνστικτα εἰς τρόπον ὥστε ὁ δρόμος των πρὸς τὸ τέρμα τοῦ βίου νὰ καταστῇ ὡς οἶόν τε ἄλυπος καὶ εὐχάριστος.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀγγλικῶν ἐκλογῶν εἶνε ὅτι ἡ φωνὴ τῶν ἐργατικῶν τάξεων κατέστη ἡ πρυτανεύουσα ἐν τῇ ἀγγλικῇ πολιτικῇ. Τὸ ἐργατικὸν κόμμα ἤδη ἴσταται μεταξὺ τῶν δύο ἄλλων ἰσοψηφούντων καὶ ρυθμίζει τὴν τακτικὴν ἐκατέρου. Διὰ τῶν ἐνεργηθεισῶν ἐκλογῶν ὁ λαὸς ἐπεδοκίμασε τὸν σοσιαλιστικὸν προϋπολογισμόν.